

Tystnaden i arkivet

En diskursiv studie av arkivariens roll i att ordna det
förflutna för framtiden

Kristoffer J. Zetterström

Examensarbete (30 högskolepoäng) i arkivvetenskap för masterexamen inom ABM-
masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Charlotte Hagström

År: 2018

Title

Archival Silence – A discursive study on the archivist's role in arranging the past for the future

Abstract

“Silences haunt every archive”, says Rodney Carter, words that illustrate the significance of the archival practice in selecting and arranging the documents that reflect the past. This study begins in the notion that the archivist's profession represents a certain form of power, manifested in this practice. What sort of history and which stories that will be known in the future lies very much in the hands of the ones that are supposed to save and conserve it. By interviewing three archivists at different archive institutions, the aim of this thesis is to study the nuances of this power to reveal the discourses that regulates this practice. I am interested in the archivist's views on the obstacles and the assessments that comes with the practice; how they evaluate their part in appraising, describing and structuring the archives. I want to know if they believe it's important for the archives to reflect all of society in their collections, if archives as an institution have a democratic role to play in society, and if that means that the archivist must be aware of this and work towards incorporating a certain awareness in the practice.

The theoretical perspective is based on concepts formed in postmodern archival theory: Presence, Context and Constructs. The result of the study shows that three discourses regulate the practice. *The archivist's self-perception* that represents the conflict created by the traditional structure of objectivity, which is a view that contradicts the strive towards being relevant in society. Second, *the relationship towards society* that emphasise the importance of making the archive relevant to the user and the collections originators. Last, *the practice of awareness*, which means that in the archival practice, in selecting and arranging the archive, in appraisal and archival descriptions, the archivist inevitably creates new structures for old stories and new narratives as well. The archivist is essential in the creation of historical narratives and it requires the profession to be both aware of and transparent in the choices made in the construction of archives. Also, to be aware of the power that comes with the practice; to be able to revoke and revise the traditional view of the archivist's role as a passive guardian, in order to weigh up the silence in the archives.

Nyckelord

Arkivvetenskap; arkivarie; arkivteori; enskilda arkiv; representation

Keywords

Archival Science, Archivist; Archival Theory; Private Archives; Representation

Innehållsförteckning

1. Inledning: De dolda berättelserna	6
Studiens syfte och frågeställningar	8
Avgränsningar.....	9
Begreppslista.....	10
2. Arkivarien i forskningen.....	11
Arkivet i makt och motstånd.....	11
Arkivarien och praktiken	12
Arkivarien i en svensk kontext	14
Studiet av arkivarien	15
3. Teoretiska perspektiv	17
Postmodern arkivteori.....	17
Närvaro	19
Sammanhang.....	20
Konstruktioner	20
Studiet av diskurser.....	21
Diskurser i praktiken.....	22
4. Metod och material.....	23
Intervju som metodverktyg	23
En kritisk reflektion	23
Informanterna.....	24
Genomförandet av intervjuerna	25
Etiska reflektioner och överväganden.....	25
Urval och avgränsningar	27
Riktlinjer för de berörda arkivinstitutionerna	28
5. Arkivarien och professionen: en delad historia.....	29
Jenkinson och Schellenberg: arkivarien och historien.....	29
Paradigmerna: Arkivarien och vägskalet.....	31
Arkivarien och paradoxen.....	33
6. Resultat	34
Förvärv och representation	34
Arkivet och dess användare	37
Utmaningar i praktiken	41
7. Analys.....	44
Arkivarie i tiden	44
Relationer.....	49
Den ursprungliga ordningens dynamik.....	50
8. Slutsatser: Tystnaden i arkivet.....	53
Diskurserna som präglar arkivariens praktik	53
Att bevara det förflutna för framtiden.....	55
Avslutande ord	56
Förslag på vidare forskning	57
Litteraturförteckning	58
Bilagor	62

Jag vill rikta ett tack till mina informanter
utan vilkas medverkan den här studien
hade blivit betydligt mindre intressant.

Yearning to shed a ray of light on whatever made us who we are.
David Brin, *Insistence of vision*, 2016

1. Inledning: De dolda berättelserna

Hösten 2017 tar Malmö stadsarkiv emot ett antal lådor från en privatperson. De är ambitiöst förslutna med lager av silvertejp och locken sviktar uppåt av det voluminösa innehållet, till del invirat i tunt silkespapper som avslöjar sig mellan gliporna. I samband med att dessa lådor når arkivet inkommer ett mejl från en kvinna i Stockholm. Hennes farmors far hade under slutet av 1800-talet varit sjökaptan och bosatt i Malmö och samlingen som nu finns i stadsarkivets ägo innehåller en del föremål, olika dokument av okänt slag – släktregister och dylikt, mindes hon – samt framför allt en mängd brev, till stor del korrespondens mellan den unga sjöofficeren i fråga och hans hustru.

För de flesta som arbetar med arkiv eller är intresserade av historia som den är nedskrivna eller kan skildras i minnet, inger en hundrafemtio år gammal brevsamling en alldeles särskild känsla. Fragment av flagnade brev och intorkat bläck absorberas in i huden som en injektion om alltings förgänglighet. Och så den avlägsna framtidens övertygelse om alla de känslor och minnen som ryms i de små berättelserna. Det är då verkligheten gör sig påmind. Den verklighet som säger att allt måste ha en ordning, vilket i praktiken innebar att arkivarien som tog emot lådorna tvingades placera dessa på hyllan med gavelnumret ”Oförtecknade arkiv” där de integrerades i den stålgrå exteriören med sina anspråkslösa IKEA-färger och silvertejpsarrangemang. Där förblev de små berättelserna väl fördolda, i resonans med den tystnad som bara kan uppstå mellan hyllorna i ett arkiv.

En tid efter att stadsarkivet mottagit denna generösa donation inledde jag min praktik där. Efter att ha avverkat den samlade kvarlåtenskapen efter en semesterhemsförening för stadens lokaltrafikspersonal (ett av malmöitiska spårvagnsförare samägt sommarhus utanför Höör) samt en brokig skara kuriosa ur en skånebaserad antikvaries gedigna samlingar, kom så min handledare till mig, nickade mot IKEA-lådorna på hyllan och sa: ”Det är nåt om en sjökaptan.” Jag inledde med att göra en förutsättningslös inventering av lådornas innehåll. Ett arbete som visade sig bli mer omfattande än jag kunnat föreställa mig. Jag vände och vred på de tunna breven med varsam hand, försökte förstå deras sammanhang och fascinerades över hur välbevarade dessa människors öden tycktes vara. Materialet visade sig spänna över flera generationer och förgreningar i det gedigna släktträdet. Jag målade upp trädet på väggen framför mig med färgkodade post-it-lappar och la till namn och relationer. Jag lärde mig att kaptanen haft fem barn som fört dagboksanteckningar, målat av sitt sommarhus och förvarat diktstoff i små skrin av sammet. I en dagbok som kaptanens egen mor fört i sin barndom under början av 1800-talet, låg torkade blommor och små hårtestar pressade mellan bladen i en elvaårig flickas önskan att bevara sig själv och sin tid till eftervärlden. Genom breven tog jag del av ett narrativ som skildrade en

familj och en släkt med de skeenden av svårmod som kan präglade en livstid. Sju år var en av sönerna när han dog i sjukdom. Tio var den äldsta av de tre döttrarna när de förlorade sin mor. Modern själv bara några år över trettio.

Dessa fragment ur arkivet må rymma hela livshistorier men illustrerar också kontinuiteten i vissa strukturer; de går bara att hitta för den som söker bortom de stora berättelserna. De finns där i skuggan av minnet efter en prominent sjöofficer, i periferin av ett större segment, och säger så mycket annat om en historia och människors levnadsöden än det synbara. För även om kaptenen må ha varit länken som i praktiken åskådliggjorde dessa skeenden, var han i något avseende en bisats i sin egen samling. Det var en insikt som kom mig att mer aktivt reflektera kring arkivariens roll i skapandet av de samlingar som sedan bevaras till eftervärlden; ansvaret att se berättelserna och ta hänsyn till dess ursprung även när inget sådant finns. Vem ska dominera diskursen när rösterna som omsluter den är många? Vem ska stå i förgrunden och vem ska förbli i periferin?

Så många sedan länge kapsejsade minnen efter framstående män döljer kvinnoöden som reducerats till fotnoter i registratures kolumner. Detta säger oss historien som den varit representerad i arkiven så länge arkiv funnits och som lärt oss att utmana arkivariens roll. Den tid då yrkespraktiken, förvärv, förvarande, förtecknande och magasinerande av en vedertagen representation av historien, skulle präglas av en föreställning om objektivitet, var trots allt också den tid då förhärskande samhällsgruppers välde etablerades även i arkiven. Då utgjorde arkivet en ärlig spegel till samhället och därför är vita män än idag överrepresenterade i dess samlingar. Något som bland annat framgår i en rapport utgiven av Stockholm stadsarkiv 2017 där de genom statistik över drygt sexhundra personarkiv konstaterar att knappt en tiondel har kvinnligt könade arkivbildare (Stockholm stadsarkiv 2017). Vissa grupperns representation har dominerat arkiven och därmed även de skildringar som underbyggt historieskrivningen. Och med de stora berättelsernas dominans följer en tystnad.

En del arkiv för ett aktivt och retroaktivt arbete med att försöka väga upp denna tystnad, vilket innebär selektiva bedömningar och urval i kompletteringen av samlingarna. Formuleringen av 1990 års arkivlag att ”myndigheternas arkiv är en del av det nationella kulturarvet och att vård och hantering av dessa bland annat ska tillgodose forskningens behov” (1990: 782) utgör grunden för de principer som reglerar många arkivverksamheters arbete med enskilda arkiv. I sin förvärvspolicy för enskilda arkiv gör exempelvis Riksarkivet gällande att insamlande ”ska inriktas på arkivmaterial av särskild betydelse för forskning och kulturarv” (Riksarkivet 2013). Denna har sedan fått utgöra referens till motsvarande dokument på Malmö stadsarkiv där enskilda arkiv finns bevarade som ”bedömts vara speciellt värdefulla för forskning och kulturarv” (Malmö stadsarkiv 2015). Forskning och kulturarv är med andra ord viktiga begrepp i förståelsen av de diskurser som präglar arkivariens praktik. Vad som sedan bedöms ha betydelse för forskning, framtid och ett nationellt omspännande kulturellt arv, är när allt kommer omkring en fråga om tolkningar och blir därför i praktiken upp till arkivarierna på de berörda institutionerna.

Här illustreras arkivariens ansvar i att bevara ett urval av berättelser. Vad de väljer att bevara och inte, hur de går tillväga, har betydelse för vilken historia människor minns

och kanske framför allt hur de minns den. Den sydafrikanske arkivarien Verne Harris (1997) skrev att: ”archives offer researchers at best a sliver of a sliver of a sliver” (1997, s 137). I detta synliggörs arkivariens potentiella makt ytterligare och ger ord till de frågor som väcks i tystnaden som döljer sig bakom livslånga rutiner och ideal. Bör arkivarien aktivt arbeta för att uppväga tystnaden i arkivet och i så fall hur? Vad skulle det innebära för arkivariens självbild? Hur resonerar enskilda arkivarier kring att förvärva, hantera och förmedla en viss historia för framtiden? Vilket ansvar har egentligen arkivarien att genom arkivet och dess samlingar skapa en representativ bild av samhället och historien? Hur ska jag som framtida arkivarie se på min egen medverkan i formandet av den historia som var min samtid?

Dessa är frågor jag ställer mig själv och nuvarande företrädare för min framtida profession för att försöka förstå något som legat latent genom en hel utbildning, som vi ofta talat om i stora ord på våra seminarier men som också gett upphov till en känsla av vilsenhet; tankar som rör huruvida arkivarien har ett ansvar som sträcker sig bortom praktiken. Ett som handlar om att vara en spegel till omvärlden, som den amerikanske arkivarien F. Gerald Ham uttryckte det 1975. En spegel som ska ge upphov till ny kunskap och hjälpa människor att bättre förstå världen. Enligt Ham var det i detta ansvar arkivariens yrkesroll motiverades; “if this is not what archives is all about, then I don’t know what it is we are doing that is all that important” (1975, s 13). Med andra ord ett diskussionsämne lika relevant nu som alltid.

Studiens syfte och frågeställningar

De inledande reflektionerna fungerar som en ingång till det som kommit att bli den här studiens syfte, att åskådliggöra de diskurser som präglar arkivariens praktik. En övergripande målsättning är att skapa underlag för en diskussion kring den roll arkivarien har för konstruktionen av den historieskrivning som underbygger ett samhälles förståelse av det förflutna. Genom intervjusamtal med tre arkivarier vill jag undersöka hur de ser på sin egen roll i arbetet med förvärv, urval och hantering av material. Jag vill ta del av deras reflektioner och tankar kring de bedömningar, frågeställningar och avvägningar de ställs inför i sitt arbete och eventuella problem som uppstår i praktiken. Jag har min utgångspunkt i följande frågeställningar:

Vilka diskurser präglar de tre arkivariernas praktik?

Vilka gemensamma nämnare respektive skillnader går det att hitta i dessa arkivariers praktiska arbete med enskilda arkiv?

Hur ser de på sitt eget ansvar att bevara det förflutna för framtiden?

Avgränsningar

Det här arbetet utgår ifrån studiet av tre arkivariers reflektioner kring sin yrkesroll och arbete i praktiken. En av dem är vid tiden för studien anställd vid Malmö stadsarkiv, en kommunal arkivinstitution under stadens kulturförvaltning som framgent i studien mer eller mindre konsekvent kommer benämnas stadsarkivet. De två andra arbetar på Lunds universitetsbibliotek, eller UB, som också är en av landets äldsta institutioner för forskning, med samlingar som sträcker sig flera hundra år bakåt i tiden. Dessa arkivariar har inte helt oväntat olika bakgrund och deras respektive arbetsliv inrymmer olika erfarenheter. Det faktum att de företräder arkivinstitutioner som i såväl prägel som funktion skiljer sig åt, medför att även praktiska förutsättningar och ambitioner gör det. Något jag återkommer till.

Vidare har de två arkivarierna på UB skilda arbetssituationer då den ena är verksamhetsansvarig över sin avdelning medan den andra har en tidsbestämd projektanställning i ett specifikt projekt. Med det sagt kan det vara värt att poängtera att jag i min studie inte har för avsikt att verka i någon generaliserande riktning eller för den delen göra anspråk på att tala för arkivarieprofessionen i sin fullständighet. Som i alla yrken skiljer sig förutsättningar och praktik åt beroende av kontext och som i alla yrken är förändringens vindar inte lika påtagliga för alla även om arbetstiteln är densamma. I detta tjänar själva samhällsinstitutionen arkiv som ett bra exempel. Malmö stadsarkiv är visserligen i teorin ett kommunarkiv men skiljer sig i mer än ett avseende från andra kommunarkiv i regionen.

En ambition med den här studien är att utgöra underlag för en förståelse av de utmaningar arkivarien kan ställas för i sin praktik. Vidare att fungera som inspiration och som underlag för en diskussion kring vilken roll arkivarien skulle kunna ha, hur arkivarien bör se på sin egen samhällsrelevans samt hur arkivarien kan agera i en praktik som, åtminstone i en arkivvetenskaplig kontext, under en längre tid varit föremål för omförhandling och omvandling. Valet att studera arkivariens arbete med just enskilda arkiv grundar sig i att dessa material med sina ofta mångfacetterade ursprung och skilda karaktär utgör det potentiellt mest utmanande momentet i arkivariens praktik. Eftersom de inte omfattas av någon offentlighets- eller arkivlagstiftning (Edquist 2018, s 19), medför det att arkivarien avkrävs på självständighet och förmågan till flexibilitet i sina avvägningar. Beträffande arkivvetenskapen är min förhoppning att denna studie även ska komma till användning för den som önskar förstå denna disciplin, de teoribildningar som underbyggt den och som utmanar dess grundvalar, och kanske framför allt varför detta är kunskap som kan vara av värde även för den som anser arkivarieyrket vara ett hantverk med redan givna ramar i praktiken.

Begreppslista

Genomgående i studien förekommer en del begrepp vars innebörd inte alltid är helt självklar eller som kanske rentav varierar något beroende av kontext. För överskådlighetens skull följer så här en kort lista över de termer som är relevanta i förståelsen av studiens helhet.

Arkiv: Ordet arkiv har olika innebörd beroende av kontext. Ett arkiv kan förstås som en institution som ägnar sig åt arkivverksamhet. Stadsarkivet är ett exempel på en arkivinstitution. Men ett arkiv är även benämningen för ett material som ordnas och förtecknas enligt en särskild struktur och blir en samling som bevaras vid en arkivinstitution. Nedanstående definitioner av enskilda arkiv och arkivbildare sker utifrån den senare. Jag ska i uppsatsen försöka vara tydlig med i vilken kontext begreppet verkar.

Arkivbildare: Kan vara exempelvis en myndighet, en organisation eller en person som i sin verksamhet eller gärning skapar handlingar.

Enskilda arkiv: Arkiv som bildas av företag, organisationer, föreningar, släkter eller enskilda personer kallas enskilda arkiv. Personarkiv är exempel på enskilda arkiv. En nödvändig aspekt i förståelsen av enskilda arkiv är att de juridiskt sett inte omfattas av offentlighetslagstiftning eller arkivlagen.

Förvärv: Arbete som görs i syfte att samla in material till en arkivinstitution. Som det kommer framgå i studien kan ett arkiv praktisera såväl aktivt som passivt förvärv. Ett aktivt förvärv motsvarar ett utåtriktat arbete där arkivarier exempelvis tar kontakt med innehavare av ett visst material. Ett passivt förvärvsarbete innebär att inga aktiva försök till insamling görs men att vederbörande arkivinstitution är öppen för mottagande av nytt material samt möjligen upprätthåller vissa rutiner för att enkelt kunna uppmärksamma om möjligheten uppstår att komplettera befintliga samlingar.

Dokumenthantering: Den process av rutiner i vilken en handling tas emot och hanteras av arkivarien, värderas och bedöms i syfte att antingen bevaras eller gallras.

Proveniens: Handlingars ursprung. Arkivarieprofessionens respekt för proveniensen reglerar den princip som säger att arkivarien i arbetet med ett arkiv ska ta hänsyn till dess uppkomst, av vem, varför och hur det skapades, och i möjligaste mån försöka bevara detta som en enhet. Enligt proveniensprincipen bör handlingar således inte blandas med varandra utan hänsyn ska tas till den ursprungliga ordningen.

Accession: Annat ord för ett arkivs tillväxt, exempelvis genom förvärv av material i syfte att komplettera en befintlig samling. Kan även beteckna expansionen av arkivinstitutionens alla samlingar.

2. Arkivarien i forskningen

Innan jag tar mig an studiens primära syfte ska jag redogöra för yrkesrollen i kontexter av den forskning som bedrivits av densamma för att på så sätt belysa några av de frågor som arkivarien tar ställning till i sin yrkespraktik. För att förstå det inflytande som kommer med arkivariens praktik fordras en insikt i de strukturer inom vilka denna praktik formats. Något jag ska konkretisera i det följande. Vidare är en avsikt med detta kapitel att positionera denna studie i det forskningsfält som behandlar arkivarieprofessionen i samhället för att exemplifiera bristen på och behovet av motsvarande forskning i en svensk kontext. Dispositionen av kapitlet utgår från ett antal teman som jag funnit sträcker sig som en röd tråd genom litteraturen och som bidrar till att ge en överskådlig bild av arkivarieprofessionen i forskningsfältet.

Arkivet i makt och motstånd

Studier kring arkivet ur ett maktperspektiv råder det ingen brist på i den arkivvetenskapliga litteraturen. Två framträdande författare i ämnet är Terry Cook (2007) och Verne Harris (2002) vars tankar återkommer i den här studien då de båda argumenterar för arkivariens praktik som präglad av makt. Enligt Cook är det arkivarien som avgör vad som blir till minnen och vad som glöms bort; ”who in society is visible and who remains invisible, who has a voice and who does not.” (2007, s 169). Harris liknar arkivet vid en smältdegel av människors erfarenheter: ”a battleground for meaning and significance, a babel of stories, a place and a space of complex and ever-shifting powerplays” (2002, s 85). Han menar att det är en omöjlighet att som arkivarie låta sig vägledas av föreställningar av objektivitet eftersom strävan mot detta förutsätter aktiva val till förmån för en redan förhärskande struktur (2002).

En observation som är viktig att framhålla i sammanhanget är att även om det finns en hel del skrivet om arkivariens maktfunktion och som behandlar samhällsinstitutionen arkivet, utgår en betydande mängd av forskningen från en företrädesvis nordamerikansk och australiensisk diskurs där arkivvetenskapen i många avseenden tagit en annan riktning än den har i de nordiska länderna. Stora delar av litteraturen har sin utgångspunkt i en historia av motstånd. Arkivet framstår som ett privilegierat samhällsskiktets maktverktyg för att upprätthålla en hegemonisk agenda och arkivarien blir då representativ för makten och den friktion som skapas i motståndet till denna. Det är ett synsätt sprunget ur en vilja att hävda sin rätt mot etablissemang genom att skapa autonoma arkivfunktioner bortom institutionsformerna som exempelvis Bastian (2012) skriver om (se även Caswell m fl 2016; Flinn m fl 2009). Eller att som urbefolkning söka upprättelse får århundraden

av underkastelse (ex, McKemmish m fl 2011; Tough 2012). Eller likt den nyss omnämnda Harris som i egenskap av förvaltare av Nelson Mandelas personliga arkiv i en sydafrikansk kontext påvisat betydelsen av arkivet i en maktdiskurs (ex Harris 1997; 2002; 2007). En betydelse som även exemplifierats av Hariz Halilovich (2014) i en artikel om hur bombningarna av arkivbyggnader under kriget på Balkan förstörde vigselbevis, släktband och andra avgörande dokument som utgjorde bevis bland annat för äganderätt och identifikation och således fick långtgående konsekvenser för människor i deras sökande efter sitt förflutna och sina minnen.

Den historiska och identitetsskapande relevansen hos arkivet som institution framhålls även av Mpho Ngoepe och Sidney Netshakhuma i den nyligen publicerade artikeln *Archives in the trenches: repatriation of African National Congress liberation archives in diaspora to South Africa* (2018) där de visar på hur arkivet, dess samlingar men framför allt den mer eller mindre outtalade tystnad som manifesteras i samlingarnas luckor, bidrar till att upprätthålla och reproducera hegemoniska strukturer om den får stå oemotsagd. En motsvarande diskussion med utgångspunkt bland annat i Namibia, för Ellen Ndeshi Namhila i artikeln *Archives of Anti-Colonial Resistance and the Liberation Struggle (AACRLS): An integrated programme to fill the colonial gaps in the archival record of Namibia* (2015) samt i *Content and use of colonial archives: an under-researched issue* (2014) där hon sammanfattar den roll arkivet kan spela för ett samhälles kollektiva medvetenhet av ett postkolonialt arv, genom att konstatera att: "Even the efforts to destroy a community will leave evidence of its existence" (2014, s 117).

Dessa artiklar behandlar betydelsen av arkivet i en samhällskontext, för historia och minnet av en historia, men genom dessa resonemang synliggörs även arkivariens inflytelserika ställning. Enligt Rodney G. S. Carter illustreras den i makten att tillåta enbart vissa röster att höras; möjligheten att inkludera såväl som exkludera (2006, s 216). Det är ett ansvar och ett privilegium som manifesterar en makt även över minne och identitet, menar Cook och Joan M. Schwartz (2002); över de förutsättningar samhället har i sökandet efter sina grundläggande värden och den riktning det ska ta (2002, s 1). Wakimoto m fl (2013) skriver att medvetenhet kring detta är en förutsättning för att arkivarien ska kunna omvandla sin makt till något konstruktivt och skapa balans i arkivens representation (2013, s 311). Är det då som Kären M. Mason och Tanya Zanish-Belcher skriver att; "archival collections often reflect the interests and identities of their curators" (2007, s 348), cementeras här bilden av arkivarien som en aktiv medskapare av den historia som konstrueras i bevarandet och förmedlandet av arkivens samlingar.

Arkivarien och praktiken

Genom sin praktik medverkar arkivarien, vare sig hen vill eller inte, till att rekonstruera arkivets samlingar, skriver Greene (2009, s 25; se även Strobel 1999). Han får medhåll från Eric Ketelaar (2001) som anser att hela dokumenthanteringsprocessen ger upphov till rubbningar i dokumentets proveniens: "We infuse new meaning into the record, to what is left of the series and the fonds, we add new narratives to the archives and its constituent parts" (2001, s 136). Här framhåller Cook (2007) värderingen av material som den aspekt av praktiken i vilken arkivariens makt särskilt manifesteras (2007, s 169). Harris (2002) är inne på något

liknande när han skriver att arkivariens närvaro är en ofrånkomlig del i processen av den verklighet som materialet återspeglar. Han menar att synsätt, omgivning, relation till eller uppfattning av arkivbildaren, policydokument och riktlinjer bidrar till att forma arkivariens arbete med ett material och i synnerhet värderingen av det: "The appraiser is not simply identifying records with archival value; s(he) is creating archival value." (2002, s 84). Randall C. Jimerson (2007) framhåller att frågan inte är om arkivarien påverkar materialet med sina personliga tolkningar, utan huruvida detta sker med en förförståelse och en medvetenhet hos arkivarien kring praktikens effekter (2007).

Det är ett arbete som kräver transparens, menar Heather MacNeil (2009). I en artikel där hon undersöker i vilken utsträckning internationella arkivstandarder påverkar synen på ett material över tid, diskuterar hon möjligheten att i arkivariens ordnings- och förteckningsarbete också skapa rutiner för dokumentation kring olika val och avvägningar. De strukturer som skapas av arkivarien i dokumenthanteringsprocessen, värderandet, ordnandet och förtecknandet, kan inte förbli autonoma från den övergripande diskurs inom vilken de verkar eftersom autenticiteten omförhandlas över tid. Dokumentation av denna process ger upphov till en transparens i arkivariens arbete som kan bidra till att stärka bilden av arkivarien som en aktiv kraft i samhället (MacNeil, 2009). Hon får medhåll i sitt resonemang från Samantha N. Cross (2011) som i en masteruppsats från 2011 studerar arkivariens förhållningssätt till värderingsprocessen och menar att dokumentation även möjliggör för framtidens arkivarier att skapa sig en bild av hur den förtecknande arkivarien resonerade, hur dess arbete formades av bakgrund och omständigheter relaterade till samtiden. Transparens i praktiken bidrar även till att skapa ett förtroende från allmänhetens sida gentemot arkivarien, menar hon. Ökad kunskap ger en annan förståelse för arkivets funktion i samhället och arkivariens roll i bevarande och tillgängliggörande av historia. (Cross 2011).

Wendy M. Duff och Verne Harris (2002) tror att en studie av arkivariens process, förtecknande och arkivbeskrivningar, även skulle kunna säga något om den som utförde arbetet. De framhåller särskilt arkivbeskrivningen som en avgörande sekvens i förståelsen av arkivariens inflytande på bevarandet av det förflutna för framtiden. I denna kommer arkivarien ofrånkomligen framhäva vissa relationer eller personer och enligt dem ska arkivarien inte dra sig för att inta rollen av historieberättare: "Description tells a story", skriver de och menar vidare att arkivbeskrivningen är en form av berättande där fakta och narrativ sammanflätas med arkivariens egna tolkningar (2002, s 276). Att tro att arkivarien kan hålla sig utanför denna aktiva process, anser de vara naivt. Men eftersom det är en process som speglar arkivariens egna värderingar, bör arkivets användare erbjudas en inblick i dessa värderingar för att skapa sin egen förståelse av den arkivarie som format materialets struktur (2002, s 274).

Robert McIntosh (1998) anför något liknande när han skriver att arkivarier måste ha förståelse för den kontext inom vilken de verkar och de måste kunna förmedla denna genom sin beskrivning av ett material: "we must make evident our archives-making" (1998, 20). Han får medhåll av Elisabeth Yakel som i artikeln *Archival representation* (2006) argumenterar för arkivrepresentation som en term som inkluderar ordnande och förtecknande av arkiv. Hon skriver att arkivrepresentationens processer i sig

varken är objektiva och transparenta, vilket kräver av arkivarien att vara medveten om de strukturer genom vilka dessa representationer skapas (Yakel 2006).

Arkivarien i en svensk kontext

Baserat på den ansevärd mängd internationell forskning som behandlar arkivets samhällsfunktion och problematiserar arkivarien i sin yrkespraktik, är det särskilt intressant att vända blicken mot Sverige och konstatera att det inte är helt lätt att hitta svensk litteratur som berör liknande frågor. Möjligen av den enkla anledningen att arkivvetenskapen här ännu utgör en förhållandevis ung disciplin. Vidare tycks det vara andra premisser som styr den svenska arkivdiskursens diskussioner. Ett exempel är begreppet objektivitet som varit och ännu tycks vara ett centralt tema i en internationell arkivdiskussion, men som intagit en förhållandevis okritiserad position i sin svenska motsvarighet. Något som berörs av Louise Lönnroth i artikeln *Genus- och mångfaldsperspektiv i arkivverksamhet* där hon menar att det delvis har att göra med en etablerad bild av den svenska arkivdiskursen som huvudsakligen dominerad av administrativa processer (Lönnroth 2005, s 62).

Detta är en uppfattning som enligt Anna Nordenstams rapport *Genus och arkiv* (2008) bidragit till att vidmakthålla de patriarkala strukturer genom vilka svenska arkivkataloger och förteckningar är uppbyggda (2008, s 24). Denna rapport tar sin utgångspunkt i studiet av genusforskning i arkiv och Anna Nordenstam kan bland annat påvisa att underrepresentationen av kvinnor i arkiven till del beror på att kvinnor hållits gömda genom förteckningar underbyggda av gamla patriarkala principer om mannens dominerande ställning. Mannen har gett namn åt arkivet medan kvinnan förpassats till periferin. Många arkivarier är medvetna om detta, skriver hon, och arkivförteckningar skulle kunna kompletteras med nya metadata för att öka tillgängligheten: ”Arkivarbete styrs av lagar och förordningar och praktik som bygger på tradition och seglivade föreställningar” (2008, s 25).

Det är i detta sammanhang även värt att nämna Svanhildur Bogadóttirs studie av isländska personarkiv i vilka kvinnliga arkivbildare utgör omkring en tiondel (2013, s 69). Hon skriver att kvinnor ofta haft svårt att se sitt eget bevarandevärde för framtiden; de vill glömmas bort medan män vill bli ihågkomna. Likt Nordenstam konstaterar även Bogadóttir att många kvinnor i arkiven försvinner bakom män då förtecknande arkivarier över tid tycks ha sett ett större historiskt värde i att framhäva mannen. Och likt Nordenstam menar även hon att kompletteringar av existerande beskrivningar och förteckningar skulle kunna bidra till att synliggöra kvinnor i arkiven (2013, s 71-72). I detta betonar hon arkivariens ansvar att aktivt samla in och bevara kvinnors arkiv eftersom arkivarien bör sträva mot att skapa samlingar som speglar hela samhället (2013, s 74)

Dessa tankegångar är relevanta för den här studien eftersom de, om inte behandlar arkivariepraktiken explicit, så betonar dess betydelse i skapandet av arkivets samlingar. Historisk underrepresentation av vissa grupper avkräver arkivarien på en medvetenhet kring den egna rollens betydelse i arbetet att väga upp denna obalans. Vidare tjänar dessa artiklar som exempel för att påvisa avsaknaden av litteratur som mer ingående studerar och kritiskt reflekterar kring arkivariens roll och ansvar i sin praktik. Detta är således en aspekt av svensk arkivforskning som hittills inte givits så

stort fokus men möjligen håller det på att förändras. De senaste åren har det inom det arkivvetenskapliga fältet publicerats en del masteruppsatser som åtminstone problematiserar de ideal och strukturer som underbyggt rutiner och förhållningssätt till praktiken. Här kan exempelvis nämnas Evelina Jansdotters studie av kvinnlig representation i Sveriges pressarkiv från 2017 där hon visar på ett motsvarande fenomen i svenska pressarkivs strukturer, och liksom Nordenstam och Bogadóttir konstaterar att ett mer aktivt förhållningssätt från arkivariens sida i ordnande och förtecknande kan bidra till att synliggöra kvinnors arkiv (Jansdotter 2017). Vidare även antologin *#arkivdag* (2016) där bland andra Eva Sjögren Zipsane diskuterar arkivets värde som samhällsaktör och menar att arkivet som kulturinstitution har en viktig funktion att fylla i att skapa ett aktivt kulturellt deltagande för att främja människors välbefinnande och nyfikenhet för kultur och historia (2016, s 23-35). Hon uppmanar arkivarier till ett uppvaknande av ”den nya tidens krav” på öppna och inkluderande arkiv som främjar demokratin men som således även ställer krav på en annan medvetenhet hos dess yrkesföreträdare (2016, s 34).

Studiet av arkivarien

Genom dessa teman framträder en bild av arkivariepraktiken som på många håll internationellt tycks ge upphov till en alldeles särskild form av makt. Makten att inkludera och exkludera. Arkivarien har privilegiet att genom sina bedömningar skapa de berättelser som i framtiden blir historia och det manifesteras genom de praktiker som definierar arkivariens yrkesroll: förvärv, ordnande, förtecknande och arkivbeskrivningar.

Vidare är det intressant att konstatera att det är en roll som i en svensk kontext tillskrivs andra egenskaper. Arkivsfären har följt andra mönster i Sverige och med det en yrkespraktik vars ideal tycks väl förankrade i diverse lagformuleringar. Handfast vägledning för hur svenska arkivarier ska agera i syfte att motverka cementerade strukturer, råder det brist på i den svenska arkivdiskursen. Likaså problematiserande av de strukturer som underbyggt den svenska arkivarieprofessionens praktik. Vilken roll ska arkivarien ha? Vilken roll har arkivarien rätt att ta? Hur ska arkivarien förhålla sig till frågor som rör förvärv, urval, ordnande och förtecknande med utgångspunkt i sina egna värderingar och den medvetenhet som kommer av att företräda en institution vars värde ligger i bevarandet av en samtid, konstruerandet av en historia och förmedlandet av en viss form av kunskap?

Här vill jag särskilt betona medvetenheten. Den är en röd tråd i det här kapitlet och fungerar som en ingång till många av de frågor som utgjort ramarna för den här studien. Flera av de författare som nämnts här talar om arkivariens ansvar att dokumentera och synliggöra sin praktik. Att medvetandegöra sin egen betydelse som medskapare av en historia, innebär ett ansvar. Att ta emot, ordna, värdera och bevara andra människors livsverk, deras minnen, innebär också det ett ansvar. Att nyansera sina praktiska förhållanden med utgångspunkt i direktiv som gör gällande att arkivarien ska bedöma vad som har ett bevarandevärde och ej, och att göra detsamma av hänsyn till forskningens intresse eller behov, innebär också det ett ansvar. Och ett mått av förkunskap. Kanske även en förståelse för att dessa bedömningar enbart kan ske med personliga värderingar som ett filter. Hur det nu må vara med den saken är det min uppfattning att bland det som behandlats här, genom de teman som givit

struktur åt kapitlet, finns det en lucka eller åtminstone ett behov av ny kunskap som kan utgöra underlag till en diskussion kring den roll arkivarien haft och framför allt den roll arkivarien bör ha i sin praktik, som företrädare för en institution såväl som i samhället i stort. I ett framtidsperspektiv handlar det trots allt om vilken funktion vi som blivande och nuvarande arkivarier vill att arkivet som institution ska ha.

3. Teoretiska perspektiv

Den här uppsatsen har sin utgångspunkt i studiet av arkivarieprofessionen med syftet att synliggöra de diskurser som präglar arkivariens praktik. Jag ska lite senare i det här kapitlet redogöra för just begreppet diskurs och hur det är möjligt att hitta dem. Diskursanalys är, som det kommer framgå, inte helt lätt att avgränsa till enbart en teori eller metod. Jag kommer således inte göra någon ansats till att försöka särskilja dem utan istället bejaka en diskursanalytisk grundtes så som jag uppfattar den och presentera den som ett enhetligt tillvägagångssätt i studiet av de företeelser som bidrar till att forma arkivariens arbete. Men i syfte att åskådliggöra dessa behöver jag avgränsa min studie; jag behöver specifika glasögon att skärskåda materialet med och det är här arkivteori kommer in.

Postmodern arkivteori

Gemensamt för stora delar av den litteratur som behandlar arkivet och arkivvetenskapens utveckling som forskningsdisciplin, är som vi kunnat se ett övergripande maktorienterat resonemang; arkivet som en maktinstitution för historia och minne betonar arkivariens mandat att i hanteringen av de dokument som blir arkivets samlingar, göra urval, sortera, förteckna och gallra bort med utgångspunkt i personliga preferenser kring vad som är av historisk och framtida relevans. För att vidare förstå denna roll och studera den mer ingående har jag funnit det värdefullt att återgå till vad som skulle kunna betraktas som arkivvetenskapens teoretiska grunder.

Inledningsvis var arkivarien historiens grindvakt, tillhandahållare av de källor som historikerna omvandlade till vedertagna skildringar (Ridener 2009). En av de främsta företrädarna för denna uppfattning, Hilary Jenkinson, menade i en publikation 1922 att alla aktiva ställningstaganden från arkivariens sida riskerade att "change the course of the possibility of writing history" (Ridener 2009, s 68). Under sjuttioalet började dock en alltmer postmodernistisk syn att präglade historievetskapen, något som kom att influera även arkivvärlden. Utvecklingen omnämndes som den språkliga vändningen och gick i stora drag ut på att den allmängiltiga historieskrivningens linjära komposition frångicks och att forskare istället började studera och tolka det förflutna utifrån mönster och strukturer med språket som ett grundläggande element (Ridener 2009, s 108-109). Detta gav upphov till ett uppsving för arkivteoribildningens betydelse i formandet av arkivarieprofessionen och arkivvetenskapen som vetenskaplig disciplin. Bland andra historikern Howard Zinn och tidigare nämnde F. Gerald Ham argumenterade för mer aktiva förhållningssätt i arkiven i syfte att göra dem mer representativa för hela samhället (Jimerson 2003). Det var en tid som Terry Cook i sin analys av arkivarieprofessionens utveckling kom att benämna som det identitetsbaserade paradigmskiftet (2012), något jag återkommer

till i kapitel 5. Influerad av de postmodernistiska strömningar som genom den språkliga vändningen kommit att omdana historiedisiplinen i grunden, blev arkivarien nu mer lyhörd för samhällets skiftningar samt för sin egen och arkivinstitutionens betydelse i dessa (2012, s 111).

Som en motvikt till denna utveckling publicerades 1987 artikeln *Archival theory: Much ado about shelving* där artikelförfattaren John Roberts ifrågasatte meningen med teoretiska ansatser i något som, enligt honom, mer än något annat var en praktik vars grundläggande motiv och värde stod att finna i just hantverket. I vad som kan betraktas som artikelns huvudsakliga budskap framhöll han arkivariens primära uppgift: ” We save what is historically valuable – there; that is the theory” (1987, s 70). Arkivarien behöver känna till yrkets rutiner och etiska förhållningssätt, menade han; hen behöver känna till historien (”they need to know history”) och arkivets samlingar. Framför allt bör arkivarien vara medveten om vad som förväntas av denne. Enligt Roberts uppfattning klarade sig professionen alldeles utmärkt utan ”the mediation of a priesthood of theorists” (1987, s 74). Han rentav förkastade allt vad paradigmer heter när han skrev: “It is extreme intellectual silliness to boggle oneself with such preposterous phantoms as archival paradigms” och menade vidare att arkivarier som förespråkar dessa arkivteoretiska ansatser verkar ha för avsikt att överskatta arkivarieyrkets intellektuella attribut enbart i syfte att få sitta vid ”the grown-ups table” (1987, s 74).

I en respons till Roberts artikel argumenterade Terry Eastwood (1994) några år senare för att komplexiteten i arkivariens praktik kommer ur det faktum att arkivariens förhållningssätt till dokumentet, tillika arkivariens roll i stort, aldrig är fritt från påverkan (1994): Således är det, enligt honom, inte möjligt att avfärda arkivteorins framväxt på det sätt som Roberts gjorde. Med utgångspunkt i begreppen opartiskhet, autenticitet, naturlighet, samband och unicitet för Eastwood ett resonemang där han framhåller den arkivteoretiska utvecklingen som särskilt viktig i förståelsen av den roll arkivet borde ha i samhället och det ansvar som då tillkommer arkivarien.

Som exempel framhåller han att Roberts tanke om att arkivarien ska bevara allt av historiskt värde, förutsätter en idé om vad som har ett värde och inte. Arkivarien ska göra en objektiv bedömning i syfte att bevara ett dokument som ska fungera som faktaunderlag i förståelsen av ”vad som verkligen hänt”. Här menar Eastwood att det är en distinktion mellan fakta och tolkning. Att ett dokument är präglad av opartiskhet betyder inte att dess upphovsmakare varit det, enbart att dess återspeglning av ett skeende inte nödvändigtvis är format i medvetenhet om eftervärldens behov av att granska det. Det innebär att studiet och tolkningen av dokumentet bör ske med utgångspunkt i den kontext inom vilket det är skapat och med den kritiska anblicken hos någon som förstår att dess neutralitet är begränsad till att omfatta denna kontext (Eastwood 1994, s 126-128). De övriga begreppen följer ett liknande resonemang som bygger på tanken att ett dokument inte kan agera bevismaterial bortom sitt ursprungliga sammanhang. Autenticitet och naturlighet genereras inte ur det enskilda dokumentets innehåll utan ur den process, det *samband*, dokumentet skapats inom och som senare motiverat dess struktur i arkivet. Förståelsen av dokumentets ursprung och den kontext inom vilken det skapats bidrar till en förståelse för svårigheterna i hanteringen av det.

Ibland kan det vara lättare att skapa begriplighet kring något med utgångspunkt i motsatser eftersom det tvingar en att ytterligare tydliggöra de olika aspekter som bidrar till att forma en viss företeelse. Genom att vara just en motvikt i en i övrigt förhållandevis enig diskussion, sätter Roberts artikel nämligen ljuset på, för att inte säga trivialiserar, några av de frågor som ligger till grund för den här studiens övergripande motiv. I sin artikel och genom sina argument vänder han sig emot relevansen i mycket av den litteratur som format de tankevärldar som studenter inom arkivvetenskap inbjudits till för att kunna betrakta sitt fält som något med en mening bortom det mekaniska och förutsägbara. Tänk om arkiv i något avseende kan vara synonymt med makt, har vi frågat oss. Tänk om jag som framtidens arkivarie kan vara med och forma arkivets betydelse i samhället och därmed vilken historia som förmedlas och hur. Genom att kontextualiseras in i ett resonemang som framhåller det enkla i konstruktionen av arkivarieprofessionen och arkivinstitutionen i samhället, tillskrivs Eastwoods framställning en komplexitet såväl som en begriplighet som bidrar till att konkretisera teoribildningens värde för att skapa förståelse för arkivariens praktik.

Det Eastwood företräder är också en postmodern syn i den arkivvetenskapliga teoribildningen. Genom att tala i termer motsvarande konstruerandet av narrativ i tolkningen av ett dokument, framhåller han arkivarien som en aktiv och medveten aktör i formandet av de berättelser i arkivets samlingar som blir historia i framtiden. Det är ett synsätt som kommit att präglar arkivteorins utveckling och som ligger till grund för den här studiens teoretiska ansats. Jag har således med utgångspunkt i postmodern arkivteoribildning som den här framställts, formulerat tre begrepp som jag tänker mig utgör en god teoretisk grund i studiet av arkivariens praktik: *närvaro*, *sammanhang* samt *konstruktioner*.

Närvaro

Verne Harris skriver att ett objektivt synsätt är en omöjlighet eftersom det är ett verktyg som enbart bidrar till att upprätthålla vissa vedertagna strukturella mönster (2002). Detta är även den tolkning jag gör med utgångspunkt i Eastwoods resonemang kring fakta och tolkning. Ett opartiskt, eller objektivt, synsätt innebär i det här fallet att betrakta dokumentet utifrån den struktur det skapats i. Ett dokument kan enbart vara objektivt i den utsträckning att det säger något om denna struktur och måste därför betraktas inom ramarna för denna. Terry Cook karakteriserar postmodern arkivteoribildning som ett perspektiv som söker sig bortom det synbara i syfte att åskådliggöra strukturer; "the context behind the content" (2001, s 25). Arkivarien har ett ansvar att visa på en medvetenhet kring den diskurs inom vilken dokument skapas och att ta fasta på den genuinitet dokumentet representerar; att det inte kan ge uttryck för en sanning bortom sig själv eftersom denna sanning är formad i en viss struktur. Det är den postmoderna ansats som möjliggör för framtidens historieskrivning att utmana vedertagna skildringar. Det är också den som utgör grund för frågeställningar som rör exempelvis representation av kön i arkivmaterial. Medvetenhet ger upphov till kritiska reflektioner som: bör det ens vara möjligt att vidmakthålla vissa traditionsbundna element i arkivpraktiken, när dessa är så påtagligt förenade med reproducerandet av en maktordning? Präglas inte arkivariens praktik alltid av en förförståelse av omvärlden och personliga tolkningar?

I ljuset av detta vill jag frånga att tala i termer av objektivitet eller opartiskhet och istället tala om närvaro. Tesen jag utgår ifrån är att strävande efter objektivitet i grund och botten är resultatet av en försiktighet, eller kanske rentav rädsla för att göra avtryck i materialet (ex. Greene 2009). Att tala om arkivpraktiken som ett hantverk med föreskrivna mallar är i sig inte fel eftersom större delen av det praktiska utförandet utgår från just detta, ta förteckningsstrukturer till exempel. Men något som inte kan förbises är att det också föregås av olika delmoment där arkivariens egna personliga tolkningar och värderingar får utgöra grunden för bedömningen. I detta har arkivarien olika policydokument och riktlinjer att förhålla sig till som definieras i termer av bevarande av kulturarv och forskningens behov eller intresse. Vilket material ska bevaras för framtiden och vilket ska förpassas till periferin? Vad ska människor kunna ta del av i framtiden, och kanske framför allt på vilket sätt? I detta har arkivarien både ett ansvar och ett privilegium och bör, som jag varit inne på tidigare, visa på en medvetenhet kring det faktum att ordnande och förtecknande innebär ett tolkningsföreträde med utgångspunkt i alla de nyanser av en profession som formar en yrkespraktik (ex. Cook 2001; Deodato 2006).

Sammanhang

Eastwood för ett längre resonemang kring arkivariens förhållningssätt till materialet och argumenterar för att ett dokumentets autenticitet inte kan sträcka sig bortom den kontext det producerats inom (1994, s 127). Det innebär att ett dokumentets innebörd, förståelsen av det, kan variera beroende av dess omgivande sammanhang. Det innebär också att arkivarien, i sin bedömning av ett material, är med och formar materialets värde; hur det kategoriseras och förtecknas är så som det i framtiden kommer uppfattas av den som tar del av det. Cook (2001) skriver att ett dokument aldrig är en "innocent by-product" av administrativ eller enskilda individers aktivitet, utan konstruerad i en viss struktur och en viss kontext; "although that conscious construction may be so transformed into unconscious patterns of social behaviour" (2001, s 25). I sin tolkning av ett material blir arkivarien medskapare av nya sammanhang – materialet tillskrivs nya kontexter. En tes gör således gällande att detta är en ofrånkomlig effekt av arkivariens praktik; genom denna är arkivarien med och underbygger en viss historieskrivning, motiverar vissa sociala strukturer med sina egna värden som en spegel mot det samhälle det är tänkt att materialet ska reflektera. Att hitta sammanhang är att söka ett materials ursprung men det kan också vara att placera materialet i ett nytt sammanhang för att skapa begriplighet i förståelsen av en samtid (Cook, 2001).

Konstruktioner

Som en röd tråd genom dessa resonemang sträcker sig tanken om arkivarien som mer eller mindre aktiv i konstruktionen av arkivstrukturer och de berättelser som bevaras för framtiden. En övergripande uppfattning i framställningen av arkivarien som influerad av ett postmodernt synsätt är att denne genom alla aspekter av sin yrkespraktik är med och skapar nya strukturer; i förvärv, urval, värdering och förtecknande tillskrivs materialet ett nytt värde och ges ett nytt sammanhang. Postmodern arkivteori utgår från tesen att ett material inte representerar enbart ett narrativ, utan består av många olika narrativ och berättelser som ges olika värden för olika betraktare över tid. Materialet är dynamiskt. I detta är arkivarien lika mycket en uttolkare och skildrare som arkivbildaren eller forskaren (Cook, 2001, s 26).

Att arkivarien genom sin tolkning och förförståelse av ett material är med och konstruerar såväl som rekonstruerar vissa minnen och skildringar av det förflutna, argumenteras av bland andra Greene (2009) och Ketelaar (2001). Även Duff och Harris (2002) menar att arkivarien i förtecknandet och beskrivandet av materialet måste kunna bli en historieberättare, eftersom all strävan mot att försöka vara objektiv ändå bara kommer visa på motsatsen. De företräder alla uppfattningen om den ofrånkomliga effekten av arkivariens närvaro i praktiken. Att vara arkivarie är att konstruera berättelser genom skapandet av arkiv. Det kräver en medvetenhet om den makt arkivarien redan tillämpar i sin praktik (Cook 2006).

Studiet av diskurser

Ett syfte med den här uppsatsen är att synliggöra de diskurser som präglar arkivariens praktik. Men vad är egentligen diskurs och hur synliggörs den? Till att börja med är diskurs ett flitigt återkommande begrepp i vetenskapliga studier och det med rätta eftersom det just för att det har så många olika användningsområden är både användbart och svårdefinierat.

Möjligen har diskursen främst kommit att associeras med idéhistorikern Michel Foucault. Vidare även som ett analytiskt verktyg i studiet av språk som socialt konstituerande (Nilsson, 2008, s 54). Det går dock att tala om diskurs och diskursanalys som något annat än enbart i studier av språk. I sin bok *New theories of discourse* (1999) definierar Jacob Torfing diskursen som ”a differential ensemble of signifying sequences in which meaning is constantly renegotiated.” (1999, s 85). Det är en definition som ger en övergripande idé om vad en diskurs kan vara och hur jag avser att betrakta den i min studie: diskurs som en samling företeelser vars innebörd och värde reproduceras och omförhandlas inom ramarna för en strukturell aktivitet.

För att vidare avgränsa min användning av diskursbegreppet som en teoretisk ansats söker jag mig till Norman Faircloughs (2015) definition av det. Han talade om diskursen som tredimensionellt: som text, som diskursiv praktik samt som social praktik och det är hans resonemang kring analysen av diskursen som social praktik som jag avser att använda i den här studien. I den studeras de processer som ger upphov till vissa relationella mönster, hur de skapas och reproduceras i sociala praktiker. Jag studerar dessa praktiker i syfte att försöka identifiera de diskurser som samverkar för att upprätthålla en viss struktur (Bergström & Boréus, 2005, s 308).

Det kan här vara på sin plats att klargöra att jag är medveten om att Fairclough definierade diskursen just utifrån tre dimensioner som han uppfattade som en enhet och att de två förstnämnda fokuserade på språkets konstruktion. För språkvetaren Fairclough är språket givetvis av central betydelse i studiet av diskurser. Dock är jag av uppfattningen att en teoribildning kan vara minst lika användbar i tolkningen och vidareutvecklingen av den. En skulle rentav kunna hävda att det kan vara teoriverktygets främsta nytta. Med det sagt vill jag försöka konkretisera hur studiet av diskursers sociala praktik kan kombineras med den postmoderna arkivteorin för att på så vis utgöra ett användbart teoretiskt ramverk i studiet av tre arkivariers praktik.

Diskurser i praktiken

En avsikt med den här uppsatsen är att studera arkivarien i arbetet med enskilda arkiv, förvärv, förtecknande och hantering av material för att på så vis synliggöra de diskurser som präglar arkivariens praktik. Studieobjektet är med andra ord arkivariens hela praktik inom ramarna för enskilda arkiv på två större arkivinstitutioner. Fairclough talar om diskurs utifrån förståelsen av det som en social praktik i vilken relationella mönster skapas och reproduceras i olika processer. För att synliggöra dessa diskurser och på så vis ges en vidare förståelse av arkivariens praktik, använder jag mig av tre arkivteoretiska begrepp: närvaro, sammanhang och konstruktioner. Dessa utgör de teoretiska glasögon med vilka jag närmar mig mitt undersökningsområde och de bidrar till att avgränsa och begripliggöra den diskursanalytiska ansatsen.

Genom diskursanalysen söker jag efter teman som ger upphov till en förståelse kring vad som formar arkivariens praktik. Vad är de gemensamma nämnarna? Vilka mönster går att skönja? Användandet av diskursanalys i syfte att åskådliggöra de diskurser som reglerar en viss praktik möjliggör även för mig att observera och jämföra diskursernas verkan i olika kontextuella sammansättningar. På vilket sätt särskiljer sig de olika arkivariernas praktiska förfaranden? Vidare att med utgångspunkt i den historiska redogörelse som föregår studiens resultat- och analyskapitel, kontextualisera diskursernas kontinuitet eller skiftande värden över tid.

4. Metod och material

När så läsaren har en bakgrund till studien, dess relevans på det arkivvetenskapliga fältet samt en förförståelse av de teoretiska ansatserna, ska jag diskutera hur jag gått till väga vid materialinsamlingen, urval jag gjort samt de etiska avvägningar jag ställts inför. Innan jag gör allt detta vill jag dock inleda med en kort diskussion kring mitt val av metod.

Intervju som metodverktyg

Jag valde att för den här studien använda mig av intervjuer i insamlandet av material. Anledningen till detta motiveras i uppsatsens syfte som är att ta reda på hur enskilda arkivarier tänker kring sin egen roll i arbetet med enskilda arkiv. Det gör detta till en kvalitativ studie och valet av intervjumetod rimligt på alla sätt. Eftersom mitt intresse ligger i informanternas egna tankar och reflektioner kring de ämnen som behandlas, tog jag min utgångspunkt i vad Kvale m fl (2014) kallar en semistrukturerad intervjuform. Det innebär att jag inför intervjutillfällena hade till mitt förfogande ett antal frågor som var kategoriserade utifrån tre teman: *Arkivarirollen*, *Arkivinstitutionen* samt *Arkivsamlingarna* (Se bilaga 1 och 2). En intervjustruktur som gav utrymme för följdfrågor och utveckling av vissa resonemang. Detta var intervjutillfällenas premisser men i praktiken innebar denna intervjuform att det som skulle varit mer eller mindre renodlade intervjuer, med utgångspunkt i fråga-svar, snarare kom att bli en dialog mellan en etablerad arkivarie och en ännu i begynnelsen av sitt yrkesliv. Det gav upphov till en kritisk reflektion.

En kritisk reflektion

Det är rimligt att fråga sig om det finns några renodlade intervjuer och hur en sådan i så fall skulle se ut. Det går inte att frånga att intervjusituationen är ett möte mellan människor som ger upphov till en särskild form av dynamik. Kvale m fl (2014) menar att alla intervjuer i något avseende är naturligt diskursiva, vilket innebär att intervjun är att betrakta som en social process inom vilken de medverkande gemensamt producerar kunskap (2014, s 34). Att vara medveten om att jag som forskare, likt arkivarien i sin yrkespraktik, är medskapare av en historia ser jag som en förutsättning för att studien ska präglas av en genuinitet. Intervjun är en företeelse som kräver åtminstone två aktörer och eftersom människor skiljer sig från varandra är det rimligt att anta att dessa aktörer närmar sig intervjun med olika inställning och därmed olika förväntningar. Jag hade ingen dold agenda i mötena med arkivarierna men icke desto mindre bar jag på en medvetenhet och framför allt en ambition om vad jag ville få ut av samtalen. Till detta utgjorde de färdiga frågorna en grund och

mina följdfrågor samt det utrymme jag gav mig själv att komma med egna reflektioner kring det avhandlade ämnet, bidrog till en öppen och informell atmosfär.

Informanterna

Intervjuerna genomfördes med tre verksamma arkivarier vid två arkivinstitutioner. Institutionerna skiljer sig som sagt åt avseende organisatorisk struktur och uppdrag. Malmö stadsarkiv är del av stadens kulturförvaltning och får i egenskap av kommunarkiv sitt uppdrag genom kommunstyrelsen. Universitetsbiblioteket hör till den statliga utbildningsinstitutionen Lunds universitet och är ett forskningsbibliotek tillgängligt för såväl forskare och studenter som externa besökare. Vid tiden för studien innehar samtliga informanter yrkestiteln arkivarie.

Den första intervjun var med Ellis som arbetat på Malmö stadsarkiv sedan 1989 då det var beläget i det gamla riksbankshuset på Adelsgatan. Hen har sin bakgrund i kultur- och litteraturvetenskapen och drogs till den vackra byggnaden och de många, gamla böckerna som fanns där. Det var således intresse och fascination som motiverade Ellis att söka anställning där och det var först senare som hen kom att utbilda sig i arkivvetenskap. Sin första tid som anställd befann sig Ellis fyra dagar i veckan på fastighetskontoret för att förteckna deras arkiv, och en dag i stadsarkivets forskarsal. Hen har på nära håll upplevt hur stadsarkivet genom sina två stora flyttar nu kommit att ockupera en central plats i staden. Ellis övergripande ansvarsområde har skiftat med olika organisatoriska förändringar och fokus är idag på samlingarna av enskilda arkiv som ockuperar stadsarkivets magasin.

Toni är från början musikvetare, har tidigare läst arkivvetenskap vid Lunds universitet. Därefter arbetat som föreståndare på folkrörelsearkivet i Skellefteå samt som arkivpedagog på Skånes arkivförbund innan hen anställdes som arkivarie på UB där hen sedan 2014 är verksamhetsansvarig på avdelningen för handskrifter och specialsamlingar. Hen har även varit engagerad på ABM-utbildningen som gästföreläsare samt ansvarat för arkivstudenternas studiebesök bland universitetsbibliotekets arkiv.

Den tredje informanten i den här studien är Robin som jag kom i kontakt med genom mitt samtal med Toni. Hen har läst två terminer arkivvetenskap och därefter arbetat på Stockholms stadsarkiv i sex år. När jag träffar Robin har hen en tillfällig projektanställning på UB som går ut på att ordna och förteckna arkivet efter nationalekonomen Knut Wicksell. Detta är ett uppdrag initierat av en samling nutida nationalekonomer och således finansierat genom deras ansträngningar men förlagt till UB då det är där arkivet förvaras. I detta arbete har Robin även tagit sig an arkivet efter Knut Wicksells livskamrat Anna Bugge, Sveriges första kvinnliga diplomat och representant i Nationernas förbund, samt aktiv i kampen för kvinnlig rösträtt. Robins anställning inleddes i augusti 2017 och var till ända i slutet av april 2018. Att få en inblick i det arbete som hen förestod bidrog till ytterligare en dimension av hur arkivarier med olika yrkespremissor, och skilda erfarenheter, kan tänka kring sin yrkesroll i en större institutionell verksamhet.

Genomförandet av intervjuerna

Som framgick i den här uppsatsens inledande kapitel initierades idén till den här studien när jag genomförde en månadslång praktik. Då var min drivkraft en generell nyfikenhet kring hur arkiv blir till, från stadiet då de inte finns som något annat än en bunt papper i en byrålåda, till att de faktiskt väljs ut till att utgöra representationen bland hyllorna i ett arkivs magasin. Dessa var frågor som jag i olika kontexter återkom till i samtal med Ellis som var min handledare under praktiken och som sedan kom att bli en av informanterna i den här studien. Ellis har som sagt lång erfarenhet av arbete med arkiv och har sedan några år tillbaka ett övergripande ansvar för vilka enskilda arkiv som tas emot av stadsarkivet. Intervjun med Ellis genomfördes i ett mötesrum på Malmö stadsarkiv, tog lite drygt en halvtimme och spelades in på en telefon.

Toni hade jag som sagt kännedom om genom utbildningen. Jag etablerade vår kontakt genom att mejla för att fråga om UB hade någon förvärvspolicy jag kunde ta del av. I sitt svar berättade hen om deras arbete med att framställa en sådan och avslutade med att skriva att jag gärna fick höra av mig om jag ville veta mer, något jag också gjorde. Vårt möte ägde rum i en möteslokal på universitetsbiblioteket, det pågick i drygt en och en halv timme och spelades in även det.

Genom Toni kom jag sedan i kontakt med Robin som då var mitt uppe i sitt arkivprojekt. Per mejl frågade jag om hen ville berätta om sitt arbete med Knut Wicksells och Anna Bugges arkiv. Därefter kom vi överens om tid och plats; återigen i ett mötesrum på UB. Den här intervjun tog strax över en timme.

Efter att intervjuerna med Ellis och Toni var genomförda transkriberades de i sin helhet. Intervjun med Robin ägde rum en tid senare men samma procedur följde den. Under tiden som jag transkriberade noterade jag vissa nedslag i tiden då jag fann något av särskilt intresse. Därefter skrevs samtliga intervjuer ut för att jag lättare skulle kunna få en överblick vad som sades och när. Studiens tre teoretiska begrepp närvaro, sammanhang, och konstruktioner fanns hela tiden närvarande i läsningen av intervjuerna, filtrerade och nyanserade genom den övergripande tanken på arkivariens potentiella makt i praktiserandet av sin yrkesroll.

Etiska reflektioner och överväganden

Litteraturen återkommer ofta till forskarens ambitioner och effekterna av en studie. Kvale m fl (2014) tycker att forskaren ska fråga sig vilka konsekvenser en undersökning kan få för dem som deltar i den (2014, s 105). Många av de etiska avvägningarna kan brytas ner till ett konkluderande ord: motiv. Finns det något forskaren inte berättar för informanten i syfte att uppnå vissa resultat? Hur ärlig är forskaren i sina intentioner? Vad kan följaktligen dessa intentioner få för konsekvenser för informanten? Den etiska aspekten handlar således om hur jag förhåller mig till dessa aspekter. I det resonemang jag förde kring detta kom jag fram till att jag inte ville behöva begränsa mig från att ställa vissa frågor eller filtrera vissa av informanternas svar. Inte heller ville jag att informanterna skulle hämmas att reflektera fritt eller kritiskt kring de strukturer de verkar inom. Efter att initialt inte ha anonymiserat informanterna blev det i ljuset av detta trots allt uppenbart att det var

vad jag borde göra. Med det sagt har de tre informanterna givits andra namn än sina egna och jag har också medvetet valt att tilldela dem mer eller mindre könsneutrala namn då just kön i den här studien inte utgör ett relevant studieelement i förståelsen av de diskurser som reglerar arkivariens praktik.

Vidare är det också en fråga om att anonymisera av hänsyn till informanterna. Bill Gillham (2008) menar att en intervjuare som skapar förutsättningar för att ett förtroende ska kunna etableras också har ett särskilt ansvar för hur materialet sedan används (2008, s 29). Nu tror jag inte att något av innehållet i de tre intervjutillfällena på något sätt skulle vara känsligt eller ge upphov till några problem för de intervjuade om det kom till allmän kännedom. En anställd måste givetvis ha rätt att vara kritisk till den egna organisationens struktur eller förhållningssätt i vissa frågor, utan att det per automatik innebär att personen i fråga gör avkall på en lojalitet gentemot sin arbetsgivare. Men reflektionen är ändå värd att göras.

Ett exempel på när detta aktualiserats var under samtalet med Robin som med utgångspunkt i en tidsbegränsad projektanställning finansierad av en grupp nationalekonomer, diskuterade de förutsättningar hen hade att fokusera även på aspekter av materialet som sträckte sig bortom finansierarnas primära intresse för nationalekonomen Knut Wicksell. Som det kommer framgå i kapitel 6 talar Robin om sitt eget intresse för de delar av materialet som rörde Wicksell i rollen som samhällsdebattör men kanske framför allt dennes livskamrat Anna Bugge, och de olika val och avvägningar Robin behövt göra av hänsyn till projektets begränsade tidsramar. Hen reflekterar kring sin inställning till den dubbla rollen i att arbeta för ett specifikt ändamål, men att som arkivarie samtidigt betrakta materialets värde utifrån dess samhälleliga relevans i en historisk kontext.

Robin resonerar kring vad det innebär att arbeta utifrån premisser som formats av intressen bortom de egna ambitionerna att som arkivarie vilja framhålla det material som den egna ryggraden säger att samhället skulle ha mest glädje av i framtiden. Det riktas ingen kritik mot projektets finansierare och när detta skrivs har Robin låtit meddela att det avslutande mötet med finansierarna gick bra, de var nöjda med slutresultatet och uttryckte inget missnöje över att hen även ägnat en del tid åt att arbeta med Anna Bugges material. Anledningen till att jag ändå nämner det är då det tjänar som ett exempel för att synliggöra min roll i processen. Hur viktigt det är att oavsett kontext tänka kring olika formuleringar och framställningar.

Att jag innan publicerandet av den här uppsatsen lät Robin godkänna just de partier av resultatet där dessa frågor berördes visar på transparens. Mitt ansvar ligger i att vara ärlig mot informanterna genom att vara ärlig mot materialet. Att använda det som avsett och vara tydlig med att det som sägs reflekterar de tre arkivariernas egna tankar och reflektioner kring sitt arbete. Här finns ingen dold agenda att försöka blottlägga det outtalade. Jag vill få en inblick i hur arkivariers arbetsituation, förväntningar och förutsättningar bidrar till att forma en yrkesroll. I det ingår att ta del av informanternas egna uppfattningar kring den institution de verkar inom. Finns det ramar och direktiv som reglerar och kanske rentav begränsar arkivariens möjlighet att arbeta utifrån sin uppfattning om den egna yrkesrollen, är det intressant att diskutera och reflektera kring på en strukturell nivå. Hur ska arkivarien förhålla sig till ett material så rikt på dimensioner när tiden inte räcker till?

Urval och avgränsningar

Varje val föregås av en avvägning, ett försök att motivera valet. Varför väljer jag att intervjua tre personer och inte fem? Varför just företrädare för ett stadsarkiv och ett universitetsbibliotek? I ljuset av dessa frågor framstår det som tacksamt med en så pass övergripande målsättning som den som avgränsar den här studien: jag vill studera arkivarierna i dess yrkespraktik, genom att ta del av enskilda arkivariers tankar och reflektioner kring sin roll i arbetet med förvärv, ordnande och förtecknande av material. Mitt intresse ligger således inte i att ge upphov till någon slags objektiv kunskap som ska underbygga en generaliserande föreställning om hur arkivarierna överlag förhåller sig till sina respektive yrkesroller. Jag vill ta reda på hur arkivarierna kan resonera i de olika situationer som uppstår i det dagliga arbetet på en arkivinstitution, för att förhoppningsvis kunna ge gnista åt vidare diskussioner kring vilken roll arkivarierna ska ha och varför. Min drivkraft är drivkraften i sig snarare än en förhoppning om att det är just denna studie vetgiriga ska vända sig till när de vill skaffa sig en allmän bild av Arkivarierna med stort A.

Beträffande val av informanter slumpade det sig så att jag under min praktik fick möjlighet att föra en del samtal med Ellis som hade många intressanta tankar kring arbetet med enskilda arkiv eftersom det varit hans primära ansvarsområde under flera år. Han var således väl införstådd i de praktiska implikationerna av förvärv och hantering av material, att göra urval och bevara för framtiden. Särskilt intressant var att Ellis arbetar i en verksamhet vars primära fokus är just de enskilda arkivens betydelse för representationen av staden historiskt och för framtiden, men på en institution vars funktion som kommunarkiv präglar den övergripande verksamheten på olika sätt, exempelvis i målramar och resursfördelning. Vad kunde det innebära för den praktiserande arkivarierna?

Det var dessa tankegångar, arkivariernas arbete med enskilda arkiv och då i synnerhet förvärv, som motiverade att jag tog kontakt med Toni som i egenskap av verksamhetsansvarig på avdelningen för handskrifter och specialsamlingar på en arkivinstitution som skiljer sig en del från Malmö stadsarkiv kunde berätta om hur de lägger upp sitt arbete och hur de resonerar kring olika aspekter av det. Det samtalet berörde även många av de svårigheter arkivarierna ställs inför i sitt dagliga arbete, de många bedömningarna, avvägningarna och deras konsekvenser, och det var i dessa följdfrågor han gav mig rådet att höra av mig till Robin.

En av studiens grundteser var från början att arkivarierna i sitt uppdrag besitter en makt och jag var nyfiken på hur denna makt manifesterades i praktiken. Detta motiverade den övergripande målsättningen att studera arkivariernas roll i förvärv av enskilda arkiv. Som läsaren kan notera har studien sedan omarbetats utifrån vad som framkommit under det empiriska arbetet. Studier av förvärv kom med tiden att inkludera även urval, bedömning, värdering, eventuell gallring, ordnande och förtecknande i syfte att tillgängliggöra arkivets samlingar för framtiden.

Riktlinjer för de berörda arkivinstitutionerna

För att förstå de premisser som studiens informanter har att förhålla sig till i sitt dagliga arbete kan det vara av intresse att få en inblick i hur de dokument är formulerade som normerar och reglerar svenska arkivinstitutioners praktiska förehavanden. Här följer så en redogörelse av väsentliga aspekter i policydokument från Riksarkivet, Malmö stadsarkiv samt Lunds universitetsbibliotek.

I egenskap av statlig myndighet är Riksarkivet normgivande för de riktlinjer som ska råda på de allra flesta arkivinstitutioner, däribland Stadsarkivet. Riksarkivets förvärvspolicy för enskilda arkiv är ett dokument från 2013 som föreskriver att: ”Det samlade arkivväsendets viktigaste uppgift är att bevara en allsidig, autentisk och relevant dokumentation av samhällsutvecklingen oavsett i vilken sektor den har tillkommit”. Vidare framhåller Riksarkivet sitt ansvar i att förvärva enskilda arkiv som på ett *betydande sätt bedöms* kunna bidra till utvecklandet av ny kunskap (Riksarkivet 2013). En målsättning som återfinns även i förvärvspolicyn för Malmö stadsarkiv där de enskilda arkiven utöver att vara värdefulla för forskning och kulturarv, även ska bidra till att skildra stadens utveckling (Malmö stadsarkiv 2015).

Just kulturarvet är ett återkommande fenomen i de allra flesta policydokument rörande arkivens hantering av sina samlingar. Vad detta innebär i praktiken är dock inte helt lätt att definiera eftersom begreppet kulturarv är dynamiskt och tillskrivs olika värden av människor i avsikt att exempelvis skapa minnen eller förstå en samtid, skriver Riksantikvarieämbetet (2015) i en rapport från 2015. I en förstudie för att revidera sin gallrings- och bevarandepolicy *Bevarande av nutiden* från 2011 menar Riksarkivet att användandet av kulturarvsaspekten som ett bedömningskriterium för bevarande är vanskligt eftersom det skulle kunna gynna vissa parter intressen (2011, s 82). De vidhåller att nuvarande bevarandepolicy, grundlagd i verksamheter, juridik och forskningens behov, är tillräcklig för att upprätthålla en samling som representerar alla samhällsgrupper: ”Om vårt bevarandeurval görs på rätt sätt speglar det alla samhälleliga aspekter, också genus, etnisk tillhörighet, social- och klassmässig tillhörighet, ursprung och tid” (2011, s 82–83).

Avdelningen för handskrifter och specialsamlingar vid UB hade i den här studiens tidiga skede i februari 2018 ännu inte någon färdig förvärvspolicy men var mitt i processen att formulera och godkänna en. Det finns sedan tidigare en generell förvärvspolicy som gäller för hela UB och som gör gällande att UB förvärvar handskrifter och arkiv från forskare vid Lunds universitet och efter kulturellt verksamma personer i södra Sverige ”samt material av källvärde för sydsvensk historisk forskning och forskning i samlingarna.” (Lunds universitetsbibliotek 2017). Denna formulering har sedan fått utgöra ramen för den som gäller för avdelningen för handskrifter och specialsamlingar. I den påtalas att förvärv kan inriktas på att komplettera redan existerande samlingar men även på enstaka manuskript av ”historiskt, litterärt eller annat kulturellt värde”. Vidare står det att ”förvärvsverksamheten vid universitetsbiblioteket ska präglas av långsiktighet och kontinuitet samt genomsyras av en inkluderande, demokratisk grundsyn och ett vetenskapligt förhållningssätt.” samt att ”material som förvärvas ska i så stor utsträckning (som möjligt, förf. anm.) spegla den samtid som universitetet verkar inom.” (Lunds universitetsbibliotek, Utkast till förvärvspolicy, 2017)

5. Arkivarien och professionen: en delad historia

Den här uppsatsen har sin utgångspunkt i studiet av arkivarien i dess yrkespraktik och de utmaningar som kommer av arbetet med arkivets samlingar. För att förstå de ställningstaganden och bedömningar arkivarien tvingas göra och varför dessa är värda att studera och problematisera i en arkivvetenskaplig studie, behöver en ha en uppfattning om professionens utveckling i en historisk kontext. Det är en redogörelse vars underbyggande förutsätter en skildring även av arkivet som institution och som fungerar som en ingång till de arkivteoretiska perspektiv som återkommer i kapitlet som rör teoretiska ansatser. Intentionen med det följande är överskådlighet, inte simplificering. Med det sagt har jag för avsikt att ge en bild av de strukturella skiftningar som format arkivariens identitet och praktik, men som är utgångspunkten för redogörelser överlag vill jag betona att inga historiska skeenden är linjära där det ena på ett behändigt sätt följs av det andra som det ofta framstår när en ska återge ett århundrade. Arkivarieprofessionens utveckling är av allt att döma mer nyanserad än så; fylld av sammanflätade gråzoner som inte kommer till sin rätt här. När jag så inleder denna tidsresa är det med en medvetenhet kring de tomrum mina val kan ge upphov till. Överskådlighet är selektion och likt arkivariens selektiva bedömningar av hänsyn till ett begränsat utrymme, har även detta kapitel föregåtts av en urvalsprocess för att upprätthålla en relevans, men också för att inte tråka ut läsaren med deskriptiva redogörelser.

Jenkinson och Schellenberg: arkivarien och historien

Mycket började när Hilary Jenkinson 1922 publicerade *A manual of archive administration* och i fem punkter definierade de kontextuella kriterier inom vilka han ansåg att alla typer av arkiv borde verka (Ridener 2009). Han hade låtit sig inspireras av *The Dutch manual* (1898), en handbok för arkivarier som publicerats några årtionden tidigare och som med ett standardiserat regelverk avsåg att utforma en gemensam praxis med fokus på hanteringen av de dokument som producerades i olika organisatoriska strukturer. (Ridener 2009, s 21-41; Ketelaar 1996). Jenkinson motsatte sig inte idén med standarder för ordnande och förtecknande, tvärtom, men förde utifrån detta ett mer övergripande arkivteoretiskt resonemang kring vad han uppfattade som arkivariens yrkesideal. På så sätt angav han tonen för det han menade var arkivariens roll och funktion. Ett ramverk som fick stå, om än inte helt orubbat, så möjligen lite naggat i kanten under hela 1900-talet och som starkt bidragit till den uppfattning som än idag framhåller arkivarien som en objektivitetens passive apostel (Ridener 2009, s 51-52, s 55-56).

En viktig aspekt av Jenkinsons synsätt är att han distanserade sig från det för de flesta av dagens arkivarier så grundläggande förfarandet att värdera dokument ("appraisal").

Jenkinson var av den bestämda uppfattningen att den allenarådande historieskrivningens tillblivelse stod och föll med huruvida arkiven genom sina samlingar kunde tillhandahålla en icke-filtrerad och obestridlig sanning, således var arkivariens roll att ordna och strukturera arkivens dokument utan att försöka tolka eller mer ingående förstå dess kontext (Ridener 2009, s 55-56, s 68).

Att spara allt visade sig dock bli närmast ohållbart i takt med att mängden dokument ökade. Således kom det sig 1956 att en arkivarie vid namn Schellenberg publicerade en bok där han med utgångspunkt i Jenkinsons passiva ståndpunkt beträffande hanteringen av dokument menade att just *appraisal* var ett avgörande moment i arkivariens praktik. Att spara allt var inte tillrådligt. Arkivet skulle i första hand vara funktionellt och det var inte möjligt om det var belamrat med högar av dokument som bara växte. En tydlig distinktion mellan de två arkivteoretikerna var att medan Jenkinson i sin argumentation primärt haft arkivbildarens intresse och den objektiva historieskrivningen för ögonen, intresserade sig Schellenberg även för dokumentet som ett framtida forskningsunderlag (Ridener 2009). Han åberopade ett större ansvar på arkivarien att bedöma ett dokumentets innehåll och bevarandevärde utifrån den organisatoriska struktur inom vilken det skapats. Dokumentet måste placeras i sin rätta kontext och för att så skulle ske måste arkivarien förstå dess diskurs, alltså den tematik och det ursprung som gett upphov till dess innehåll. Schellenberg förespråkade med andra ord en mer organisk struktur där själva dokumenthanteringsprocessen, bedömningen och värderandet av dokument, skapade urval (Ridener 2009).

De selektiva urvalen av historiens bevisunderlag var något som Jenkinson hade svårt att förstå meningen med för hur skulle framtida historieforskare kunna forma objektiva bilder av vad som faktiskt hänt om arkivarien gallrat bort historiskt bevismaterial som de inte sett något värde i att bevara? (Tschan 2002) Jenkinsons resonemang sätter ljuset på Schellenbergs uppfattning om arkivariens objektivitet som i det avseendet framstår som något ambivalent. Å ena sidan föreskrev han arkivarien att utifrån sin professions lämpligen historie- och biblioteksbase utbildning göra de mest ”logiska” bedömningarna – ”subjective decisions are required to be made for efficient operations to take place” –, å andra sidan stod han fast vid Jenkinsons övertygelse att arkivariens uppgift alltid var att ”preserve the evidence, without taint of political or ideological bias” för historikern att ta del av. Schellenbergs teoretiska perspektiv placerade onekligen arkivarien i en vanskelig balansgång mellan person och profession och trots att dess ansats i något avseende förutsatte selektiva bedömningar, ansåg Schellenberg att arkivariens professionella objektivitet ändå var en förutsättning för dess legitimitet (Ridener 2009, s 70-95).

Trots att dessa två inflytelserika arkivteoretiker här framstår som sprungna ur skilda ideal hade de gemensamt att de framhöll arkivarien som en profession med formell status samt den roll som arkivarien skulle spela i det västerländska samhällets progression. Tillsammans bidrog de också till att etablera arkivarieprofessionens status. Sammanfattningsvis kan en också säga att oavsett förhållningsätt till dokumenten, aktiv dokumenthantering eller passivt förvarande eller för den delen ambivalensen i arkivariens roll i att skapa underlag för framtidens forskning, var de överens om att arkivarien var tillhandahållaren av den fakta som historikern formulerade till historiska sanningar.

Paradigmerna: Arkivarien och vägskälet

Det går inte att riktigt att diskutera arkivarierollens utveckling utan att tala om dess intrikata relation till historievetenskapen, liksom det inte går att tala om arkivvetenskapen i ett historiskt perspektiv utan att tala om paradigmer. I mer än ett avseende tycks dessa två diskurser både dikotomisera och sammanflätas över tid; arkivariens relation till sig själv och andra, och de där paradigmen. Jag inleder detta resonemang med F. Gerald Ham, statsarkivarie i Wisconsin i närapå två decennier, som i en artikel publicerad 1975 framhöll vad han menade hörde till arkivariens grundläggande uppgifter beträffande relationen till historien och historikern, och då även formulerade det ansvar han menade att arkivarien hade gentemot samhället (Se ex Fleckner, 2014). Enligt honom hade många historiker allt som oftast motiverat sina forskningsområden utifrån ett isolerat egenintresse snarare än med utgångspunkt i att försöka teckna en mer övergripande eller för den delen inkluderande historia. Något som hade satt sina avtryck i arkiven, skapat snäva ingångar i samlingarna och efterlämnat stora hålrum i ”the broad spectrum of human experience” (Ham 1975, 8).

Detta, en bredare historisk representation, tillsammans med samhällets utveckling, förändrade dokumentationssätt och materiella skiftningar i arkivets samlingar, borde föranleda arkivarien till att omförhandla sin profession mot ett mer aktivt förhållningssätt, menade Ham. Annars skulle arkivarien riskera att stagnera och förbli en vindflöjel i rörelse enbart genom förändringens vindar, bortom möjligheten att påverka och influera (1975, s 8). F. Gerald Ham skrev sin text i en tid då arkivarieprofessionen stod inför ett, just det, paradigmskifte.¹ Ett sådant hade parallellt kommit att omvandla historiedisiplinen genom den så kallade språkliga vändningen som nämndes tidigare (Ridener 2009, s 108-109). Detta postmodernistiska angreppssätt på historien skulle med tiden komma att påverka även arkivariens förhållningssätt till arkivet och den egna yrkesrollen.

För att förstå arkivarieprofessionens utveckling över tid delade Terry Cook (2012) in dess historia i fyra paradigmer över ett spann av hundrafemtio år som inleddes med den så kallat objektivt faktabaserade *bevisföringens* historieskrivning (”Evidence”). Den följdes av en utveckling där kollektivt minnesskapande i allt större utsträckning kom att influera arkivariens förhållningssätt till dokumenten och samlingarna; en utveckling Cook kallar *minne* (”Memory”). I denna strävan att frångå de stora strukturernas historia gjorde arkivarien aktiva urval och selektiva bedömningar med utgångspunkt i samlingarna som historiska källor ”with the historian-archivist subjectively creating a cultural memory resource” (2012, s 108). Men det filter genom vilket dessa urval skedde var – just som F. Gerald Ham framhöll – den akademiska historiedisiplinen. Något som kom att forma arkivets samlingar i en viss riktning och arkivarien att stagnera i en befattning underordnad historikern och i förlängningen historien (Cook 2012, s 108).

Det tredje paradigmskiftet *identitet* (”Identity”) började få fäste vid tiden för historievetenskapens brytning med sig själv under mitten av sjuttioalet och kom att i

¹ Historikern Howard Zinn hade fem år tidigare skrivit en artikel där han uppmanade arkivarier till mer aktiva insamlingar av ”the lives, desires and needs of ordinary people”, istället för samhällets elit. The Society of American Archivists publicerade inte artikeln men hans uppmaning spred sig likväl och gav gnista åt en debatt kring den hävdade neutralitet och objektivitet som arkivarien förväntades praktisera. (Jimerson, 2003)

hög grad omförhandla arkivarieprofessionens identitet i grunden. Den första högre akademiska utbildningen inrättades, arkivariens status höjdes och samarbeten med andra akademiska discipliner än den historiska initierades. Arkivet blev en källa till formandet av sociala och kulturella identiteter. Dess samhällsroll omförhandlades och med det så även arkivariens identitet. Förändringen gav upphov till nya förhållningssätt men framför allt motiverade denna utveckling arkivariens formella expertis och sakkunskap inom ett område som tidigare varit ett av praxis, definierat genom arkivariens roll som historieforskningens förlängda arm. Arkivet skulle inte längre vara ett passivitetens tillhåll för en enda objektiv sanning formulerad av och för en elit. Den process som innefattade förvärv av arkiv, urval och värderingar handlade i allt högre grad om att återspegla alla de perspektiv, röster och berättelser som präglade samhället (2012, s 111). Viktigast av allt, det var den professionella arkivariens ansvar att göra dessa bedömningar.

Det är nu vi börjar närma oss den tid dagens arkivarier verkar inom. Historikern John Ridener kallar den: "The Questioning paradigm" och en lämplig översättning skulle kunna vara det kritiska paradigmet då betoningen av ett kritiskt perspektiv fångar essensen av progressiva idéers friktion som kommit att forma arkivarierna in i nutiden. Ridener menar att det som skiljer denna utveckling från tidigare paradigmskiftet är att den inte primärt är produkten av en enskild inflytelserik teoretiker utan snarare resultatet av ett flertal arkivarier och arkivteoretikers idéer, sprungna ur skilda historiska kontexter och med olika premisser men formade i symbios med en samtid. Arkivarier som nämns är Terry Cook, Eric Ketelaar, Heather MacNeil, Carolyn Heald och Brien Brothman. De representerar en föreställning om arkivets samhällsposition som transparent och med en uttalat demokratisk funktion, därtill även arkivarieprofessionens roll i att underbygga denna (Ridener 2009, s 112-113, s 117).

Ridener nämner ett antal faktorer som avgörande för denna utveckling. Dit hör den teknologiska utvecklingen; nya behov förutsätter praktiska förändringar. Vidare den kritiska arkivteoriens utformning; de postmodernistiska vindar som i decennier influerat historievetenskapen och som även haft stor påverkan även på arkivvetenskapen. Det är en utveckling som utgör en tydlig skiljelinje till tidigare skiftet då teoribildningen nu i hög grad kommit att influera professionen. Och till skillnad från tidigare paradigmskiftningar som konstruerats i auktoritära rösters nedtecknade ambitioner eller utifrån organisatoriska strukturers motiv där arkivteori framstått som autonomt från praktiken, har detta skifte i högre grad utgått från de verksamma arkivarierna själva; deras inflytande och medvetenhet i att få till stånd en förändring som speglar den verklighet inom vilken deras profession ska verka (Ridener 2009, s 102-103).

Det är en utveckling som gett upphov till en förändrad bild av arkivet och kanske i synnerhet arkivariens uppfattning om sig själv i samhället. Cook talade om det som det fjärde paradigmet, "Community", i vilket de traditionella arkivinstitutionernas legitimitet kommit att omvandlas till förmån för en öppnare och mer inkluderande agenda där även arkivariens roll gått från att vara platsbunden och i något avseende formad utifrån institutionens premisser, till att reformeras med utgångspunkt i samhällets behov och intresse. I denna förändrade roll förändras relationen till medborgaren då denne inbjuds till att bli en mer aktiv del av konstruerandet och rekonstruerandet av arkivets samlingar. Cook (2012) kallar det "Participatory

description”, möjligheten att som privatperson exempelvis digitalt kommentera eller lägga till metadata i befintliga samlingar för att på så vis bidra till att göra samlingarna mer kompletta (2012, s 115). Även arkivariens förhållningssätt till samhället blir ett annat. Snarare än att vilja skapa ett inkluderande arkiv genom att förvärva material från olika kulturella grupperingar, ska arkivarien etablera en relation till dessa grupper och bidra med kunskap som gör det möjligt för dessa grupper att forma sina egna arkiv, community archives (2012).

Arkivarien och paradoxen

Arkivarieprofessionens framväxt rymmer en historia av komplexa frågeställningar; från det självklara i objektivitetens och neutralitetens obestridda värden, till omförhandlade ideal för att avspegla och motivera relevansen i ett föränderligt samhälle. Det är en bild som i sina respektive ytterligheter kan framstå som en förenkling av professionens utveckling men som också bidrar till att synliggöra problematiken i yrkespraktiken. Å ena sidan passivt ordnande och bevarande av historien för framtidens forskning, å andra sidan en praktik som ofrånkomligen ger upphov till vissa avvägningar. Det är och har länge varit ett vägskäl arkivarien står inför. De senaste årtiondenas arkivteoretiska utveckling ger uttryck för frågor kring vad som är och bör vara arkivariens uppgift i ett samhälle där arkivets roll förändras och tillskrivs nya attribut. Det är en roll som föranleder andra förväntningar på arkivarien. Att inte göra selektiva bedömningar och låta personliga avvägningar råda är när allt kommer omkring också det ett aktivt val. Det är i detta vägskäl den här studien tar sin början.

6. Resultat

I det här kapitlet ska jag så redogöra för det insamlade materialet. Med utgångspunkt i det övergripande syftet har en målsättning med det empiriska arbetet varit att undersöka hur arkivarier tänker kring sin egen roll i arbetet med enskilda arkiv, hur de resonerar kring de ställningstaganden och avvägningar som de behöver göra i sin yrkesroll. Resultatet har kategoriserats utifrån tre teman som var återkommande i studiet av samtalen med de tre arkivarierna: *Förvärv och representation, Arkivet och dess användare* samt *Utmaningar i praktiken*.

Förvärv och representation

”Det ligger ju i tiden också. Det gör det ju.”

(Ellis)

Ellis berättar att hen närmast på egen hand bestämmer vilken typ av material hen vill ha in till stadsarkivet. När hen tilldelades det här ansvarsområdet var det aldrig aktuellt med en uppsökande verksamhet utan förvärv av enskilda arkiv skedde huvudsakligen genom att utomstående donerade material. Följaktligen kom samlingarna att under en längre tid domineras av olika släktarkiv som Kockumssläkten och Bergskasläkten. Jag frågar på vilket sätt verksamheten förändrats sedan dess och hen tror att man idag reflekterar mer över vilka arkivmaterial man väljer att ta in och då ibland säger nej till sådant som det redan finns en överrepresentation av i arkiven. Som exempel nämner Ellis att hen tackade nej till arkivet efter en man som ägnat livet åt att konstruera båtmotorer eftersom hen hade uppfattningen att det redan finns tillräckligt med män i arkiven.

Enligt Ellis pågår det inte något aktivt förvärvsarbete eftersom det inte finns resurser till något sådant. Hen önskar att det hade funnits tid att aktivt uppsöka olika verksamheter men de enskilda arkiven är inte prioriterade, säger hen. Eftersom Malmö stadsarkiv är ett kommunarkiv blir fokus på den kommunala verksamheten så det utåtriktade förvärvsarbete som sker är att Ellis några gånger om året skickar brev till olika organisationer och föreningar och informerar om att arkivet finns och att de gärna vill ha in deras material. Jag frågar om det finns några riktlinjer för hur arbetet ska utformas och det säger hen att det gör:

”Att man ska få in underrepresenterade grupper som kan spegla samhället även i dom enskilda arkiven.”

”Vem är det som bedömer vilka grupper som är underrepresenterade?”

”Ja, det är väl jag.”

Jag blir nyfiken på om detta synsätt i praktiken mer har att göra med Ellis som person än några uttalade direktiv och hen svarar att så skulle det kunna vara: ”Det ligger ju i tiden också. Det gör det ju.”, säger hen. Ellis har de senaste åren kommit att inrikta sina begränsade resurser i det passiva förvärvsarbetet på sådant som hen anser saknas i arkiven, som kvinnor och djurrättsföreningar. Jag undrar om det då finns en medvetenhet kring vad hen vill ha och inte, och det tycker hen att det gör.

Även Toni för flera intressanta resonemang kring universitetsbibliotekets arbete med förvärv av arkiv, vilket alldeles likt det vid Malmö stadsarkiv, till största delen utgörs av ett avvaktande förhållningssätt: ”Vårt aktiva insamlande består väl lite av en morbid omvärldsbevakning”, säger hen. Vilket innebär att de en gång i veckan granskar dödsannonser: ”personarkiven kommer ju in i de flesta fall när folk gått bort så då är det en fråga om att hålla en bevakning.” Vidare betonar hen vikten av att de i egenskap av arkivverksamhet på ett forskningsbibliotek upprätthåller en dialog med fakulteterna då det är dessa som har kunskap om forskare som pensionerats och gjort en stor gärning inom de respektive disciplinerna. ”Vi tar ju inte in alla doktorer och professorer. Man ska ha gjort ett gott arbete eller någonting utöver det vanliga.”

Toni berättar att de tidigare haft en lista över namn som mer eller mindre utgjort ramverk för deras arbete med förvärv och då möjligen huvudsakligen för att komplettera redan befintliga samlingar. Jag frågar hur diskussionen om en förvärvspolicy för just avdelningen för handskrifter och specialsamlingar uppkom och hen berättar att det passiva förvärvsarbetet, att ta emot material från utomstående som ville lämna sitt material just på UB, skapade en snedvridning i samlingarna. De som ville lämna sitt material var de som redan kände till verksamheten, de hade varken någon koppling till universitetet eller var kulturellt verksamma personer i södra Sverige, och det skapade en samling som inte var representativ. Jag undrar om det som initierade diskussionen var att de hade börjat se ett mönster. ”Vi såg ett mönster”, svarar Toni, ”och vi var alla medvetna om det men det var inte nån som satt ord till det. Det var ingen som hade lyft det.”

Diskussionen som föregick formuleringen av policydokumentet handlade mycket om att som en grupp försöka få in olika forskningsperspektiv i syfte att undvika det Toni kallar för det godtyckliga i vad de samlar in. ”Vi ville komma ifrån kanonbildning och att man samlar in saker för att det finns ett personligt intresse för det”. Hen berättar att det historiskt kunnat uppstå konflikter mellan institutioner på grund av att personligt intresse fått styra. ”Det ska inte vara mitt, som verksamhetschef, intresse vad som ska vara i samlingarna utan det ska vara representativt”. Hen tillstår att hen gärna hade sett ett mer aktivt insamlande från verksamhetens sida men att det, utöver att vara en resursfråga, väcker frågor kring vad som ska förvärvas och varför. ”Hur påverkar man historieskrivningen genom att aktivt gå ut och insamla?”, frågar hen sig och fortsätter att det är just det som är skillnaden mellan aktivt och passivt förvärvsarbete. Att som arkivarie vara ute och samla in material påverkar samlingarna, säger Toni. ”Men vi påverkar ju samlingarna även genom ett passivt insamlande.”

Den nyligen formulerade förvärvspolicyn gör gällande att förvärvsverksamheten bland annat ska genomsyras av en ”inkluderande och demokratisk grundsyn”. Jag frågar vad hen tycker att det innebär och hen återknyter då till den gamla

förvärvspolicyns ramverk som utgjordes av en lista med namn och som de i arbetsgruppen ansåg blev för snäv. Den inkluderande och demokratiska grundsynen blev den formulering som fick representera öppenheten de ville eftersträva med det nya policydokumentet: ”istället för att lista namn som ju egentligen är raka motsatsen till något öppet”. När vi ändå är inne på ämnet passar jag på att fråga vad Toni anser att representation innebär.

Inom dom samlingar vi har så är ju dom arkivbildare vi har en typ av representation. Vilka är representerade, vilka är arkivbildarna som är representerade vid universitetsbiblioteket. Och där har vi ju arkivbildare, som jag sa, överrepresenterade av ett visst kön och en viss kulturell bakgrund. Det är sant. Så är det. Det kan man ju försöka få bukt med. Ämnesmässigt så är det nog inte... ja, vi hade kunnat ha en bredare representation utav naturvetenskap, juridik; humaniora är... jag ska inte säga överrepresenterade men dom har kraft i representationen utav dom arkivbildare vi har. (Toni)

Jag frågar om det är viktigt att tänka kring representation som arkivarie. ”Det är, skulle jag säga, oerhört viktigt om man bedriver ett passivt förvärvsarbete för då har du en kanonbildning, då är det så att dom som känner till, det är dom som kommer och lämnar.” Toni menar att det, för att undvika en snedvriden representation av exempelvis ett visst kön eller vissa ämnen, är viktigt att visa på en medvetenhet när det är just ett passivt förvärvsarbete som bedrivs: ”Bedriver du ett aktivt förvärv så kan du i så fall styra det. Då kan du säga att då går jag inte till den här personen utan då går jag till en annan person eller till en annan grupp och riktar min energi och mitt fokus där istället och då skapa en balans.” Jag frågar om det är viktigt att ett arkiv som det som finns på UB speglar samtiden, och det tycker hen att det är. ”Det är svårt att spegla sin samtid med ett passivt förvärv... Men man kan spegla samtiden med dom samlingar som kommer in.”

”Det är ju arkivarierna som är arkiven.”
(Robin)

I samtalet med Robin, som vid tiden för detta befinner sig i slutskedet av sitt arbete med Knut Wicksells arkiv, framgår det att hen innan sin projektanställning på UB, arbetade sex år på Stockholm stadsarkiv och att hen där var delaktig i det arbete som resulterade i rapporten *Könsuppdelad statistik – personarkiv* som refererades till i inledningen av den här uppsatsen. Hen berättar att rapporten kom till då Stockholm stad gav alla kommunala förvaltningar i uppdrag att ta fram statistik för hur de mäter jämställdhet i sin verksamhet och Stockholm stadsarkiv beslöt att undersöka könsfördelningen av personarkiv. De ville med detta ta reda på hur många kvinnor som försvinner för att de ligger sorterade under make, son eller far: ”Kan det vara så att det här arkivet inte alls handlar om maken, bara att han råkar vara mer känd?” Hur kan en arbeta för att lyfta fram kvinnorna i registren? Eller andra underrepresenterade grupper, för den delen. Representation är ju inte bara genus, säger Robin. ”Hur många personarkiv finns det med dom som inte är vita, svenskfödda? Det är ju försvinnande få.”

Vidare berättar Robin att hen i sitt arbete med Knut Wicksells arkiv försökt hitta tid att även ta sig an arkivet efter dennes livskamrat Anna Bugge som var Sveriges första kvinnliga diplomat och en framträdande rösträttskämpe på sin tid. Robins fokus har dock reglerats av det intresse som funnits hos projektets finansiärer, en grupp nationalekonomer som gärna sett att hen prioriterat Knut Wicksell som utöver att vara en engagerad samhällsdebattör, också var en framstående nationalekonom. ”Som det är nu ska jag kanske mer vara lite tacksam att det är okej att jag tar med Anna Bugge.” I ljuset av vårt samtal kring rapporten med genusstatistik och det faktum att hen inte haft möjlighet att lägga mer tid på Anna Bugges arkiv, berättar hen att hen trots allt i detta arbete ändå fått till stånd vad hen kallar en mindre aktion i ett försök att mer aktivt verka för att främja representationen av kön i arkivet:

När man gör aktomslag till brev skriver man vem det är ifrån och när det är en kvinna så står det nästan alltid vem dom har varit gifta med, vilken man. Ibland hjälper det för att mannen är mer känd än kvinnan och då kan man hitta henne. Men ibland så är det en totalt okänd man. Om kvinnan är mer känd än honom, varför ska det stå med? Totalt onödigt. (Robin)

Jag frågar om arkivinstitutionerna har ett ansvar att representera hela samhället och det tycker hen absolut. Hen tror dock att det är svårt att nå den punkt då arkiven kan betraktas som representativa för hela samhället. Även om så skulle ske i större utsträckning än det gör nu, menar hen att det kommer vara svårt att nå ut till människor som kanske inte har samma vana av arkiv. Som exempel nämner hen att en stor del av Stockholm stadsarkivs besökare i läsesalen är släktforskare. Det är människor som sedan många generationer har sina rötter i Sverige, men hur ska man nå ut till andra grupper som skulle kunna vara intresserade? Med det sagt anser hen att arkivarien måste arbeta mer aktivt i att lyfta fram det man har men också att vara mer proaktiv i vad man samlar in. Så arkivarien har ett ansvar, säger jag, och det håller hen med om: ”Det är ju arkivarierna som är arkiven.”

Arkivet och dess användare

”Man kan ju aldrig veta vad forskningens behov är i framtiden.”
(Toni)

Ytterligare en förändring i Malmö stadsarkivs verksamhet som Ellis spelat en stor roll i att driva igenom är att de i mottagandet av nya arkiv i möjligaste mån inte längre tar emot depositioner. Det innebär att arkivbildare eller efterlevande inte kan förvänta sig att arkiv de lämnar in ska kunna vara förenade med villkor som att de inte får vara tillgängliga för forskning under ett visst antal år eller att bara vissa utvalda får ta del av dem. Tidigare har det varit möjligt för exempelvis fina släkter och ordensällskap att lämna in sina arkiv som deposition, berättar Ellis, och som exempel nämner hen en druidorden som förvarade sina attiraljer i arkivet: ”så var det ofta så att dom ville komma och låna sina mantlar eller böcker dom skulle ha till nån tillställning och det blev ju inte hanterbart för oss”. Att det inte längre är så har inneburit en stor förändring: ”Vi ska ju ha arkiv som är tillgängliga för allmänheten och inte såna som bara står på hyllan och är låsta.”

Även Toni har medverkat i att driva igenom en motsvarande reform på universitetsbiblioteket. Depositioner ska göras om till donationer, säger hen: ”Vi vill inte ha nånting som vi inte har nåt juridiskt ägande till.” Hen tycker inte att de stött på något motstånd i detta då många av de samlingar som varit depositioner är så förknippade med UB som institution. Dessutom faller det sig naturligt eftersom de har bra lokaler och god hantering av materialet. Toni menar att det ger en trygghet, både för dem och för forskaren.

Jag frågar om just hantering, om att tillgängliggöra material och hur hen tänker kring det som står i olika föreskrifter som arkivlagen och Riksarkivets olika policydokument om forskningens intresse och behov. Vad menas egentligen med forskningens behov och går det att säga vad som är forskningens intresse? Det kan man inte, säger Toni. Man kan bara veta vad forskningens intresse har varit och genom bra omvärldsbevakning kan man veta vad det är idag ”man kan ju aldrig veta vad forskningens behov är i framtiden.” Vidare menar hen att forskningens behov många gånger också tycks baseras på, inte bara vilket material de får in, utan också hur de hanterar materialet. Hur det publiceras och tillgängliggörs. Enligt Toni går det att se en tydlig trend i allt högre krav på bra digitala reproduktioner och verk. Vilken typ av material som förvärvas tycks inte ge upphov till åsikter på samma sätt som hanteringen av samlingarna.

Även Robin får frågan vad hen anser vara forskningens intresse och hen berättar att hen när hen under sin utbildning läste arkivlagen omgående fick upp bilden av forskaren som den som kom från en institution och hamnade på UB, ”betald av skattemedel att forska på nåt litet obskyrt ämne”. Arbetet på stadsarkivet kom dock att förändra bilden av denne till att mer utgöras av medborgaren. Hen tror att vad som är intressant och viktigt för forskningen kan komma att förändras helt. I framtiden kanske inte någon är det minsta intresserad av breven som John Keynes skickade till Knut Wicksell, säger Robin, utan hur handstilen kunde se ut på 1880-talet eller hur man förtecknade arkiv 2018.

Jag tänker inte så mycket på vad forskare kommer vara intresserade av. Det är inte min roll som arkivarie att tänka ut det. Utan mer skapa så bra förutsättningar som möjligt för att dom ska kunna forska så brett som möjligt. (Robin)

Något som slog Robin när hen först började arbeta inom arkivsektorn var den bristande kunskap som råder kring arkiv. ”Människor blir förvånade över hur mycket som finns kvar.” Det finns så mycket mer information att ta del av än människor tycks tro. Och det är så mycket mindre som är hemligt eller otillgängligt än vad de kan föreställa sig. Jag frågar vad hen har för bild av UB som plats för forskning och det tycker hen först är svårt att svara på eftersom hen inte är del av verksamheten. Jag blir nyfiken på hur det var när hen arbetade på stadsarkivet i Stockholm och hen berättar att det nog är vanligare förekommande med oplanerade besök där än på UB. Då kunde det komma människor som egentligen inte hade tänkt besöka något arkiv utan kanske bara ville låna toaletten, titta på lokalen eller fika och därefter blev nyfikna på vad arkivet hade att erbjuda. Öppenheten blev ett sätt att upptäcka arkivets potential.

I Robins anställning på UB har det ingått att även tjänstgöra i specialläsesalen, en bemannad forskarsal en våning under entréplan dit material måste förbeställas. Där måste besökaren skriva in sig när de kommer och ut sig när de går. De ska även skriva under att de förstått lånevillkoren samt kvittera ut materialet. ”Det där att man ska vara så initierad när man kommer dit...”, säger hen och medger att det förvisso inte riktigt finns några andra alternativ men att det också påverkar känslan av tillgänglighet. ”Det blir ju ganska höga trösklar då”, säger hen. ”De ska dessutom hitta ner dit.”

Just tillgängligheten, den fysiska och mentala, är något vi återkommer till när jag frågar hur Robin ser på arkivets samhällsroll i framtiden. Att få människor att bli intresserade av arkivet och förstå värdet av arkiv, all den information och kunskap de kan ta del av. Och att få tidigare marginaliserade grupper att känna att arkivet kan vara en plats även för dem. I det har arkivet som institution en stor utmaning och arkivarien ett ansvar och Robin ser gärna att arkivet i generell bemärkelse öppnar upp sig. ”Jag tror och hoppas att arkiv kommer gå mer mot hur bibliotek är. Att det kommer bli mer värmestugor och vardagsrum.”

”Dom enskilda är ju inte prioriterade.”
(Ellis)

Ellis önskar att det fanns mer tid försöka nå ut till grupper som hen tycker borde finnas representerade i arkiven: ”Man skulle kunna ha gjort mycket mer om man haft en heltid som bara arbetade med detta.” Men just Malmö stadsarkiv är en speciell institution, ett kommunarkiv med de ansvarsområden som kommer av det men också en ambition om att vara hela stadens arkiv i en vidare bemärkelse. Eftersom arkivet är beläget centralt i staden och utöver läsesalar och studieplatser också består av en mindre biblioteksfilial, ger det en känsla av tillgänglighet. Den publika delen bemannas av personal som kan bistå besökaren i att göra arkivsökningar och hitta material. Den organisatoriska strukturen har nuförtiden en hierarkisk uppbyggnad; högst upp är en chef som ”är frikopplad nästan från verksamheten”, därunder två grupper (en publik enhet och en som sysslar med vård och tillsyn) som också de har varsin chef. Tidigare utgjordes stadsarkivet av en platt organisation; de var ett antal medarbetare som alla var underordnade en chef, vilket medförde att de var fler som kunde göra samma arbetsuppgifter. Jag frågar vad de hade för ansvarsområden då:

Vi hade delat upp myndigheterna mellan oss. Vi som var tillsynsarkivarier då. Men ärenden lades ju på alla så alla blev ju insatta i verksamheten och forskarsalen lades på alla lika mycket. Nu är det ju mer på den publika och mindre på oss. (Ellis)

”Så det kanske gjorde det lättare att täcka upp om det var en eller flera borta?”, frågar jag. ”Ja precis. På det sättet ger det ju mer utrymme också till att man kan jobba med andra saker kanske, att fler hjälper till.”

Jag är nyfiken på vad Ellis tycker är de största utmaningarna som just Malmö stadsarkiv står inför och hen berättar att det finns stora planer där de exempelvis

börjat starta upp ett räddningsarkiv som ska tillvarata arkiven efter författare som tvingats fly sina hemländer. ”Sen är det ju ett migrationsmuseum så att vi ska nog bli en del i nåt mycket större och det kan vara spännande.” Så Ellis är tillfreds med det arbete som förs idag även om hen som sagt önskar att det hade funnits mer tid att försöka nå ut till grupper med information om att stadsarkivet finns och gärna vill ha in deras material. Men eftersom Stadsarkivet också är ett kommunarkiv är dom enskilda inte prioriterade, säger hen. Tidsbristen gör också att Ellis tvingas göra avkall på andra arbetsuppgifter eftersom ärendehantering ockuperar det mesta av tiden: ”Det har kommit in en del roliga saker som aldrig förtecknas... förutom när det kommer praktikanter i princip”, säger hen och nickar mot mig.

Avdelningen handskrifter och specialsamlingar på UB är även det en speciell plats eftersom det är en statlig institution men vars primära fokus beträffande arkivverksamheten är just de enskilda arkivsamlingarna. Det ger alldeles särskilda utmaningar beträffande tillgängliggörandet av samlingarna. Enligt Toni är det väldigt sällan det talas om de enskilda arkiv och privata samlingar som finns hos statliga myndigheter. UB har drygt tolvhundra arkivbildare men därutöver även sina specialsamlingar och med det en utmaning att försöka göra personarkiven mer attraktiva för forskning. Som exempel nämner hen Ravensbrücksamlingen² som kom in som del av ett personarkiv men där personarkivet som sådant hamnar i skuggan av det övriga materialet.

Att ordna ett personarkiv för att göra det tillgängligt för framtida forskare, är dock inte alltid helt lätt. Förtecknande arkivarier på UB utgår från en struktur som fokuserar på brevsamlingar eftersom det är vad forskningen efterfrågat, menar Toni. Men det innebär också att det finns historiskt intressanta personarkiv där endast brevsamlingen förtecknats medan det andra förblivit oförtecknat. Följaktligen bedrivs det bara forskning på brevsamlingarna eftersom det andra är svårt att ta sig an. ”Vi har på tok för många exempel på samlingar där man brutit ut brevsamlingen, förtecknat den i detaljnivå och sen har man lämnat resten av personarkivet oförtecknat.” Jag undrar om det finns någon ambition att ändra på det, att gå igenom igen och förteckna om.

Det kommer in för mycket för att vi ska kunna ta oss an det gamla. Men vi har ju listor på det som behöver göras så kan man ju gå tillbaka och titta på det i så fall. Men som sagt, det är ju lite beroende av vilken typ av forskning det är som man vill bedriva. Det har varit fokus på brevsamlingar och det finns ju anledning till det också för det är ju det som forskningen har efterfrågat. Då blir det så. (Toni)

Då vill jag hävda att det ändå finns en idé om vad som skulle kunna vara dem behjälpligt vid inlämningen av ett material och det håller Toni med om. De har ju de mallar de själva följer där brevsamlingar är överordnat annat material. Men i det uppstår en potentiell problematik eftersom det då innebär ett tillgängliggörande av

² Består bland annat av femhundra djupintervjuer som gjordes med överlevande i anslutning till att de kom till Sverige från tyska förintelsläger 1945.

vissa material framför andra: ”Jag kan inte säga att brevet har ett högre värde än protokollet eller manuskriptet eller fotografiet”, säger hen.

Personarkiv kan också i många fall komma in i en ordning som gör det svårt att få en ordentlig översikt. Arkivbildaren kan ha strukturerat på ett sätt som gör att det vid en första anblick ser kaosartat ut men kan vara i en ordning som framstod som självklar för arkivbildaren. Vanligast är att det är kronologiskt eller alfabetiskt men det kan också vara en annan ordning vars nyckel endast arkivbildaren själv sitter på. Det innebär att det inkomna materialet måste ordnas om, vilket i sin tur ger upphov till frågor kring proveniensprincipens tillämpning eftersom ett material struktureras om som kan ha haft en struktur som kanske sa något om arkivbildaren.

Det problemet hade man kunnat lösa men då är vi också inne och tar en aktiv roll i arkivbildarens informationsstrukturering och då påverkar vi ju precis som vi skulle ha påverkat om vi var ute och insamlade. Då går man ifrån det passiva men man skulle få bukt med en lång rad väldigt resurskrävande problem om materialet kommer i en korrekt struktur hit. Och det skulle också vara forskningen till gagn för då behöver vi bara skriva in det i våra system och sen kan man börja låna och titta på det. Istället för att det är som idag att det kan ta ett par år, beroende på storleken på samlingarna, innan vi kan få in en förteckning. (Toni)

Utmaningar i praktiken

”Vi arkiverar när vi dör”
(Toni)

I detta kommer vi in på en aspekt som präglar samtliga informanternas dagliga arbete; utmaningen i att disponera tid och andra resurser för att skapa bästa möjliga förutsättningar att kunna leva upp till ambitionen om arkivets samlingar som tillgängliga för allmänheten. Att arkivarien tvingas till olika avvägningar i sin praktik blir särskilt tydligt i samtalet med Robin som i sitt arbete tagit ställning till frågor av mer teknisk karaktär som hur hen ska sortera om det är dubbla efternamn, eller om ett brev har två avsändare, eller huruvida hen ska sortera på förening eller person om en känd person skriver i egenskap av företrädare för en förening. Även i förteckningsarbetet har det uppstått en viss problematik kring proveniensen då hen i Knut Wicksells arkiv funnit material från sentida forskare. Det gäller särskilt en forskare som på femtiotalet intresserade sig för Knut Wicksells gärning som nationalekonom och som petat in egna anteckningar lite här och var. ”Proveniensemässigt blir det ju helt fel att låta dom vara kvar”, säger Robin. Med det sagt har det inneburit en stor utmaning att vara konsekvent.

Ytterligare ett exempel rör något som även Toni nämnde i vårt samtal, nämligen ett brev adresserat till ett av Anna Bugges barnbarn som Robin hittade i Anna Bugges arkiv eftersom det innehöll ett fotografi föreställande henne. Proveniensemässigt skulle detta dock egentligen höra hemma i den berörda släktingens arkiv. Samtidigt bedrivs det ingen som helst forskning på dennes arkiv medan det gör det på Anna Bugge. Den som först placerat fotografiet i hennes arkiv har alltså gjort det för att hjälpa forskningen, menar Toni men skulle de följa proveniensprincipen och lägga

fotografiet i barnbarnets arkiv skulle de ju också aktivt gömma det. Lösningen blev att Robin och Toni gemensamt beslutade att följa proveniensprincipen. Toni medger att det är rimligt att Anna Bugge alltid kommer vara mer relevant för forskningen än barnbarnet i fråga men: ”det blir godtyckligt om vi ska avgöra vem som är viktig i ett forskningsperspektiv.”

Utöver de tekniska aspekterna av olika avvägningar är jag ju intresserad av hur arkivarien förhåller sig till andra typer av avvägningar, som de som potentiellt innebär att arkivarien färgar ett arkiv med sina personliga värderingar. Det är då Robin uttrycker att hen inte anser det vara hens uppgift att aktivt tänka kring vad forskare skulle kunna vara intresserade av. Jag vill dock ändå hävda att hen borde ha ställts inför någon form av bedömningar som inte alltid varit helt självklara vid första anblicken: ”till exempel vilka brev som ska komma först i Anna Bugges arkiv.” Det håller hen med om och menar att just det blir som allra tydligast i digitaliseringen av ett urval av breven: ”Dom personer jag valt ut har ju varit lite med tanke på vilka jag tror skapar mest intresse.”

Vidare menar Robin att praktiska förutsättningar hen haft i arbetet med Knut Wicksells och Anna Bugges arkiv har medfört vissa prioriteringar som hen tror att hen kanske hade sett i ett annat ljus om anställningsformen varit annorlunda. Hen medger att hen inför presentationen av sitt arbete befarar att hen ska få kritik för att hen inte valt att lägga mer tid på att digitalisera Knut Wicksells brev framför att arbeta med förteckningen av Anna Bugges arkiv.

”Då har jag gjort en avvägning att jag tror att hennes brev har ett större allmänintresse.”

”Vad bygger man den känslan på?”

”Vad jag bygger min känsla på? Ja, mitt intresse. Och för att det ju är hundraårsjubileum för den allmänna rösträtten i år. Då har det varit från alla universitetsbibliotek att man ska digitalisera röstrettsbrev från kända röstrettspersoner och hon är ju en av dom.”

Enligt Toni är en av de stora framtidsutmaningarna för Lunds universitetsbibliotek att hitta bestående verktyg för hanterande av inkomna material. Att ta emot en gammal hårddisk kan innebära ett kostsamt projekt eftersom det kanske förutsätter en särskild programvara. Även om den elektroniska vågen av enskilda arkiv uteblivit är detta en viktig fråga att ta ställning till eftersom framtidens arkivmaterial i allt större utsträckning skulle kunna bestå av hårddiskar och andra digitala medier och då måste det finnas förutsättningar för att kunna ta emot det. Detta går in i en mer övergripande utmaning att skapa en aktualitet för de enskilda arkiven gentemot samhället. Enligt Toni måste de kunna konkurrera med sig själva; göra de enskilda arkiven lika intressanta som specialsamlingarna.

I detta finns utmaningen att hitta strategier för att effektivisera hanteringen av olika former av material, att skapa en mer likvärdig struktur i de enskilda arkiven så att de snabbare kan tillgängliggöras för allmänheten. Som det är nu kan det ta upp mot några år innan en fullständig arkivförteckning kommit till. Toni jämför med

föreningsarkiv där protokoll ofta är väl ordnade och sedan finns det en och annan serie ämnesordnade handlingar som är ”slasken”. UB har, som nämndes ovan, generellt arbetat på ett liknande sätt i förtecknandet av sina enskilda arkiv men prioriterat brevsamlingar och så har allt det andra fått stå åt sidan. Det är en fråga om resurser eftersom material som inkommer ofta har en struktur som inte är självklar för någon annan än arkivbildaren. Det innebär att arkivarien behöver lägga tid och kraft på att sätta sig in i ett material, försöka förstå arkivbildarens tankegångar och intentioner i syfte att skapa en struktur som både ger en representativ bild av den arkivet tillhört, och skapar bästa möjliga förutsättningar för forskare att ta sig an materialet. Det ger upphov till frågor om proveniensens betydelse eftersom arkivarien strukturerar om information som arkivbildaren kanske redan strukturerat på ett sätt och som skulle kunna säga något om arkivbildaren.

Detta är något som Toni tror hade kunnat förhindras genom att en aktiv dialog initieras med potentiella arkivbildare i ett tidigare skede så att UB när materialet väl kommer in redan har alla tekniska förutsättningar att ta hand om det. Hen hade med andra ord gärna sett en tidigare närvaro hos minnesinstitutionerna när det gäller personarkiv. Dock befarar hen att det inte skulle vara helt lätt att införliva en form av kontinuerlig leveranscykel där material inkorporeras i arkivet vart femte år eftersom ingen riktigt vill kännas vid att möjligheten finns att arkivera sitt liv och sina verk. Att göra det är så förknippat med någon slags slutpunkt, menar hen: ”Vi arkiverar när vi dör.”

7. Analys

I läsningen av resultatkapitlet formas en bild av arkivariens praktik som ger upphov till många intressanta reflektioner. När så resultatet nu ska analyseras följer indelningen tre teman som bidrar till att kategorisera dessa reflektioner med utgångspunkt i studiens syfte. Avsikten med detta är att tydliggöra för läsaren hur mina tankar gått i det analytiska arbetet. Den här studiens syfte är att åskådliggöra de diskurser som präglar arkivariens praktik. För att åstadkomma detta har jag undersökt hur tre arkivarier med olika arbetsmässiga förutsättningar resonerar kring sin egen roll, hur de tänker kring olika avvägningar och utmaningar som de ställs inför, på vilka sätt deras respektive yrkespraktiker skiljer sig från varandra. En avsikt är även att med utgångspunkt i dessa arkivariers resonemang reflektera kring arkivariens roll över tid. Den teoretiska ansatsen är i postmodern arkivteoribildning, definierad i begreppen närvaro, sammanhang samt konstruktioner. Utifrån detta har dessa tre teman formulerats: *Arkivarie i tiden*, *Relationer* samt *Den ursprungliga ordningens dynamik*.

Arkivarie i tiden

Here one cannot keep one's hands clean.
Any attempt to be impartial,
to stand above the power-plays,
constitutes a choice.
V. Harris (2002)

En av den här studiens premisser är att arkivariens närvaro och avtryck är en oundviklig del av yrkespraktiken och det blir särskilt tydligt i studiet av Ellis funktion på stadsarkivet. Hen har en förhållandevis friktionsfri roll där vardagsrutinernas praktik till stor del tycks grundas i tilliten till den erfarenhet och kunskap hen bär på som arkivarie, samt det faktum att hen i sin person företräder de demokratiska ideal som de allra flesta anser bör prägla en kommunal verksamhet. Det är med utgångspunkt i detta särskilt intressant att jämföra Ellis förutsättningar med de som gäller för Toni på UB. Deras respektive uppfattningar beträffande sin förvärvande roll representerar i det här avseendet varsin ytterlighet. Medan Toni klargör att de i sin nyligen formulerade förvärvspolicy har för avsikt att helt frångå det som tidigare till största delen utgått från enskilda arkivariers intresse, är det just det personliga intresset som styr vad Ellis väljer att rikta in sig på i insamlandet och emottagandet av nytt material. På frågan om dessa preferenser är förankrade i något utöver ett personligt intresse, svarar Ellis att det ju också ligger i tiden. Här dras mina tankar ofrånkomligen till vad Mason och Belcher (2007) skriver om hur arkivarier söker sig

till det bekanta och att "archival collections often reflect the interests and identities of their curators" (2007, s 348). Det är intressant att i ljuset av detta jämföra dessa två förhållningssätt eftersom premisserna beträffande riktlinjer för förvärv egentligen inte skiljer sig så mycket som det framstår i praktiken. Förvärvspolicyn för Malmö stadsarkiv gör gällande att de genom sina samlingar ska spegla stadens utveckling och representera hela staden. Det är riktlinjer som formats ur Riksarkivets motsvarighet där det står att: "Det samlade arkivväsendets viktigaste uppgift är att bevara en allsidig, autentisk och relevant dokumentation av samhällsutvecklingen oavsett i vilken sektor den har tillkommit" (2013). Ellis val att fokusera sitt förvärvsarbete på kvinnor och djurrättsföreningar är motiverat av en strävan att skapa förutsättningar för tidigare underrepresenterade grupper att ta plats i arkiven men det är också ett synsätt som stämmer med formella direktivs ambitioner om allsidighet och relevans. Dessa är ledord som ytterligare betonar arkivariens möjlighet att påverka vad eller vem som ska bevaras i arkivet. Något som i Ellis fall blir särskilt påtagligt i praktiken. Vad som är viktigt att bevara för framtiden blir när allt kommer omkring alltid en fråga om personliga preferenser eftersom det i just praktiken är arkivarien som utifrån sin tolkning av olika formuleringar bedömer vad som är allsidigt och relevant.

Arkivarien bör givetvis vara lyhörd för de tendenser som formar samhället; det vore märkligt om olika skeenden som exempelvis strömmar av människor som flyr krig, inte skulle ha någon påverkan på de företeelser som utformar verksamheten på ett stadsarkiv. Vidare framstår det troligtvis för de allra flesta som en självklarhet att våga upp manlig överrepresentation med ett fokus på att få in fler kvinnors arkiv och andra grupper vars arv negligerats genom historien. Men det är också intressant att fråga sig vad det blir av kontinuiteten i en verksamhet vars föreskrifter uttryckligen ger den enskilde arkivarien auktoritet att bedöma vad som är av värde att bevara för framtiden. Vad skulle hända med förvärvsprocessen om den arkivarie som har det övergripande ansvaret för dess praktiska utformning en dag bestämde sig för att byta arbetsplats? I vilken utsträckning skulle det påverka vilken historia och vilka berättelser som bevarades? En efterträdare kan ju teoretiskt sett vara helt ointresserad av såväl jämlikhet i könsrepresentation som att få in tidigare icke representerade grupper i arkiven. Hen skulle ju kunna tycka att konstruktörer av båtmotorer utgör en särskilt förbisedd grupp och mycket väl borde inkluderas i arkiven för att bredda representativiteten. Vad händer med kontinuiteten när verksamhetens premisser förändras? Finns det några mekanismer som kan reglera dessa skiftningar för att upprätthålla en kontinuitet över tid?

Frågan är också om det finns något alternativ till detta förhållningssätt. UB har i sin förvärvspolicy klargjort att deras arbete ska avgränsas till verksamma vid Lunds universitet samt kulturellt verksamma personer i södra Sverige, och hela arbetssättet ska präglas av "en inkluderande och demokratisk grundsyn". Enligt Toni var det en formulering som kom till i syfte att frångå tidigare arbetssätt där en lista med namn utgjort ramverk för det insamlande arbetet. Hen menar att det finns en överrepresentation av arkiv efter manliga forskare samt en dominerande ämnesrepresentation av humaniora. Det blir därför, när det handlar om passivt förvärvsarbete, särskilt viktigt att visa på en medvetenhet kring vad som kommer in eftersom det inte finns något annat sätt att reglera representativiteten i de enskilda arkiven. Vidare påtalar hen att de oavsett hur de förhåller sig till sitt förvärvsarbete i viss mån påverkar samlingarna och därmed historieskrivningen.

Vad detta visar på är att det trots allt inte tycks spela någon roll huruvida formella riktlinjer bidrar till att avgränsa och definiera arkivariens praktik eller ej. Ett arbete som präglas av en inkluderande och demokratisk grundsyn, som på någon övergripande nivå definierar såväl Ellis som Tonis yrkespraktik, förutsätter en förmåga att i förhållningssätt återspegla de ideal som formas ur denna uppfattning. Det kräver en medvetenhet kring den obalans som representeras i samlingarna. En som motiverar utformandet av det praktiska förvärvsarbetet. Annars riskerar det att bli som Ellen Ndeshi Namhila (2014) skriver att den arkivarie som inte är medveten om luckorna (tystnaden) i arkivens samlingar, som inte ifrågasätter deras existens, kommer fortsätta förlita sig på de olika övergripande policys kring förvärv och dokumenthantering som bidrar till att upprätthålla dem och därmed inte bli något annat än ett verktyg i att bevara strukturerna (2014, s 120). Och förvärvsarbetet förutsätter att arkivarien gör urval och avvägningar baserat på en egen föreställning om vad som är inkluderande, allsidigt, demokratiskt eller ”i tiden”. Arkivariens närvaro är således en oundviklig effekt av praktiken och framstår också som en nödvändighet för att möjliggöra en representativ mångfald bland arkivets samlingar.

När de kommer till sina respektive synsätt och resonemang tycks alla tre arkivarierna i något avseende rätt i tiden. De motsvarar de förväntningar som arkivarien ställer på sig själv och på arkivet som en institution vars relevans i samhället ska motiveras av demokratiska ideal. För en redan initierad är arkivet som institution en plats vars funktion kan tyckas självklar, men utanför denna värld är det tämligen annorlunda. Robin berättar att hen förundrades över hur begränsad kunskapen kring arkiv är i samhället. Att människor inte är medvetna om just hur mycket som finns att tillgå i arkiven, indikerar att arkivet som institution ännu har en undanskymd plats som källa till historien och förmedlare av kunskap. Ellis vittnar om att Malmö stadsarkiv under lång tid fått stå ut med att reduceras till förvaringsutrymme av diverse attiraljer från obskyra sällskap. Där har arkivinstitutionens delaktighet i samhället avgränsats till att främst handla om förvarandet av en exklusiv skildring av det förflutna, restriktiv och svåråtkomlig. Det är också resultatet av ett system som både Ellis och Toni varit delaktiga i att få bort genom att verka för att depositioner ska bli donationer. De vill ha juridisk äganderätt till det material som införlivas i samlingarna. Det är en annan nyans av den inkluderande och demokratiska grundsynen; den som säger att arkivets samlingar i så stor utsträckning som möjligt ska vara tillgängliga för var och en som vill ta del av dem.

Arkivinstitutionens delaktighet för tankarna till det Robin berättar om hur det till stadsarkivet i Stockholm kunde komma besökare som inte hade några förkunskaper om arkiv utan som av olika anledningar sökte sig till den fysiska platsen. Besöket kunde så initiera en nyfikenhet för vad arkivet hade att erbjuda. Detta kan sättas i relation till vad Toni talar om som en av de stora framtidsutmaningarna, att skapa och upprätthålla ett intresse för de enskilda arkiven. UB är, som Robin påtalar, en plats där tillgängligheten i många avseenden är villkorad till i vilken utsträckning besökaren redan är initierad i de platsbundna premisserna och införstådd i de rutiner som gäller för att överhuvudtaget komma åt ett material. Detta blir särskilt intressant i ljuset Terry Cooks (2012) diskussion kring *community archives*, det fjärde steget i hans analys av arkivens utveckling där han föreställer sig att arkivet som institution

ska börja arbeta mer utåtriktat, överskrida den fysiska platsens begränsningar och ge upphov till förutsättningar för arkiv att skapas i mer okonventionella former. Det handlar om att skapa ytterligare tillgänglighet genom att modifiera de traditionella strukturernas relevans.

Det får mig att tänka på Ellis resonemang kring stadsarkivets organisatoriska struktur. Sedan flytten till centrala Malmö har stadsarkivet kommit att anta en alltmer publik prägel med en öppen och inbjudande atmosfär med bland annat biblioteksfilial, studierum och ett brett programutbud. Det som tidigare var en tydligt hierarkisk organisation med en chef och ett tiotal anställda, är idag uppdelat i två mindre verksamhetsområden där Ellis hör till den vårdande, eller icke-publika, enheten. Med alla de positiva aspekter som kommit av denna förändring tycks det som att den också bidragit till att det, med tanke på hur mycket tid som läggs på ärendehantering, inte finns någon över varken till ett mer aktivt förvärvsarbete eller ordnande och förtecknande av de arkiv som faktiskt kommer in.

Detta ger upphov till frågan vad som egentligen ska vara arkivets och följaktligen arkivariens grundläggande uppgift; vad det egentligen är som gör en arkivinstitution relevant, för vem den ska vara det och hur den bör agera för att upprätthålla sin aktualitet i tiden. I vilken utsträckning bidrar strävan mot mer publika miljöer, mot tillgänglighet och öppenhet, till att modifiera arkivariens roll i en riktning där de ska motsvara förväntningar skapade ur en luftslottskonstruktion om att arkivinstitutionens relevans, för att inte säga existensberättigande, primärt ligger i att vara en publik studiemiljö eller källa till historia för redan initierade? Vad får det för konsekvenser för arkivinstitutionen i dess ansvar att bevara och tillgängliggöra arkivmaterial för forskning, om arkivarien, på grund av resursbrist eller arbetsrelaterade prioriteringar, inte har tid att förteckna de material som inkommer och sedan införliva dem i arkivets samlingar? Om det är som Toni berättar, att slutförandet av en förteckning kan ta flera år, vad gör det för kontinuiteten och relevansen i en verksamhet? En konsekvens tycks bli att hoppet ofta ställs till externa aktörer att finansiera tillfälliga projekt som det Robin arbetade med. Robin som för övrigt uttrycker en förhoppning om att arkiven ska bli mer som bibliotek; ”som värmestugor och vardagsrum”. Kan en sådan utveckling komma till stånd utan att det sker på bekostnad av arkivariens grundläggande uppgift att ordna och förteckna det som sedan ska bli historiens skildringar? Finns det utrymme för båda moment att vara lika dominerande i en verksamhet?

I sitt arbete ställs arkivarien inför olika val; avvägningar måste göras och när tiden inte räcker till även prioriteringar som ska motiveras. Robin berättar att hen i sitt arbete behövt ta ställning till en rad olika frågor som gjort anspråk på förmågan att vara konsekvent och kunna motivera beslut. Hen har exempelvis i digitaliseringsarbetet av brevsamlingarna i Knut Wicksells arkiv behövt göra urval baserat på vilka mottagare och avsändare hen personligen tror kommer generera mest intresse. Här åskådliggörs ytterligare en aspekt av arkivariens yrkesroll, att i sin praktik vara lyhörd för samhället och dess skiftningar. I det här fallet handlar det om att göra prioriteringar med utgångspunkt i vad som kan bedömas vara av mest intresse för forskningen. Robin berättar att hen i sitt arbete även prioriterat att förteckna

arkivet efter Anna Bugge som utöver att vara Knut Wicksells livskamrat, framför allt var en prominent personlighet i sig själv.

Det var också just detta som motiverade Robins beslut att lägga en del av sin arbetstid på Anna Bugges arkiv trots att det initialt inte ingick i projektbeskrivningen. Hen bedömde att det, då det vid tiden för arbetet med projektet var hundra år sedan det lagstiftades om allmän rösträtt, var ett arkiv vars tillgängliggörande skulle kunna ha ett stort allmänintresse. Vad detta återigen exemplifierar är vikten av den enskilde arkivariens förmåga att göra självständiga bedömningar med utgångspunkt i alla de olika företeelser som påverkar en yrkespraktiks rutiner. Det är både ett privilegium och ett ansvar och i ekot av exempelvis Cook (2007) och Harris (2002) illustrerar detta den makt arkivarien besitter eftersom det är ett privilegium som manifesteras i olika val. Som Randall C. Jimerson (2008) skriver: Every choice we make about what documents and evidence to save [...] and how to frame the questions for our interpretations of the past reflects our own personal and collective perspectives on the world (2008, s 17). Även om det bara är fragment av demonstrationer, har de betydelse eftersom de bidrar till att forma samlingarna och därmed det förflutna så som det kommer uppfattas i framtiden.

Det finns en tydlig parallell att dra mellan de tre arkivariernas medvetenhet kring de egna valen, alla dessa avvägningar och ställningstaganden, och Heather MacNeils (2009) resonemang om vikten av dokumentation kring olika avvägningar i syfte att skapa transparens i strukturen. En dokumentation som möjliggör för nästkommande eller utomstående att förstå arkivariens resonemang, vad som motiverat olika beslut. Om nu arkivariens närvaro är en ofrånkomlig effekt av yrkespraktiken, föranleder det ett ansvar att redogöra för de olika mekanismer som gett upphov till en viss struktur. Hur arkivarien väljer att förhålla sig till olika aspekter av sin praktik säger något om den enskilde arkivarien och det kan säga något om den kontext inom vilken arkivarien verkar. Således blir dokumentationen av arkivariens praktik del av en historieskrivning om arkivets utveckling i samhället som också säger något om samhället i sig.

Till exempel är Malmö stadsarkiv inte bara hela stadens arkiv i ett längre perspektiv, utan vill också arbeta progressivt med att fånga upp de plötsliga förändringsprocesser och skeenden som bidrar till att forma samhället. F. Gerald Ham (1975) kallade dessa skeenden ögonblicksarkiv ("instant archives") och tog som exempel hur den institution han var anställd på vid tiden för sextiotalets olika politiska rörelser, medborgarrättsrörelsen, studentaktivism och protester mot kriget i Vietnam, aktivt arbetade med att samla in material från dessa rörelser. Dessa är skeenden som är en självklar del av historieskrivningen men som också utgör ett material som Ham menar inte hade funnits idag om han och hans kollegor inte agerat innan de olika rörelserna upplöstes (1975, s 9-10). I detta framhåller Ham arkivariens betydelse i att kunna se och bedöma värdet av att bevara nyanser av historien innan de blivit historia, dokumentationer av viktiga historiska skeenden, och hans exempel bidrar till att betona denna betydelse. Det är en aspekt som avkräver arkivarien och dess institution på förmågan att hålla sig a jour både i dessa bedömningar men också att inneha de rent praktiska förutsättningarna, tekniska och resursmässiga, att kunna samla in ögonblicksarkiven som säger något om en samtid och som således skulle kunna ha en väsentlig betydelse för framtidens historieskrivning. Vad blir det exempelvis av alla

röster som vägrar låta sig tystas i svallvågorna efter ett globalt omvälvande skeende som #metoo? Vilken plats får de i den historia som arkivarien ska bevara för framtiden? Vilket ansvar har arkivarien att skapa en plats för dem?

Relationer

En aspekt som är av särskilt intresse i förståelsen av vad det innebär att förhålla sig till de direktiv som reglerar arkivariens praktik, är det som i olika policydokument formuleras som ”forskningens behov” och ”forskningens intresse”. Dessa formuleringar kommer ursprungligen från arkivlagen och som läsaren kanske minns omfattar den inte enskilda arkiv. Det är dock rimligt att diskutera hanteringen av dessa i denna kontext då universitetsbiblioteket är en institution där just forskning utgör en fundamental del av verksamheten. Vidare menar jag att det är en viktig aspekt av all arkivverksamhet eftersom forskning i det här fallet är att betrakta som ett relativt brett begrepp. Som Robin säger skulle ju forskaren lika gärna kunna vara släktforskare på ett stadsarkiv som en institutionsbunden professor.

Vad innebär det då egentligen att ta hänsyn till forskningens intresse i arbetet med arkiv? Just Robin anser det inte vara arkivariens uppgift att avgöra det, utan istället skapa bästa möjliga förutsättningar för andra att kunna forska så brett som möjligt. Toni berör något liknande när hen framhåller att det inte går att sja om vad forskningens intresse kommer vara i framtiden. Hen menar dock att det går att se en trend i att typen av material som tillgängliggörs inte tycks vara relevant på samma sätt som huruvida det är tillgängligt i ett format som är tekniskt lättåtkomligt. Detta är en intressant aspekt av arkivariens praktik eftersom det i teorin innebär att verksamheten i viss mån kan reglera vad som ska vara forskningens intresse. Kanske säger det sig självt att det som är mer eller mindre synliggjort också är det som skapar intresse men det säger också något om arkivets makt. Vad arkivarier väljer att tillgängliggöra är också det som blir underlag för studier. Med andra ord, resursernas fokus konstruerar de normer som underbygger framtidens forskningstrender.

I ljuset av detta är det särskilt intressant att se hur strävan mot tillgänglighet också ger upphov till en dikotomi i arkivverksamheten på UB. Den förteckningsstruktur som används som underlag där har fokus på brevsamlingar (Se bilaga 3). Anledningen till detta är, enligt Toni, att brevsamlingar hör till det som det forskas mest i. Men hen säger också att brevsamlingarna är det som, av resurs- eller andra skäl, i regel är förtecknat medan det andra inte är det. Följden blir att det är just brevsamlingarna som används i forskningen eftersom mycket av annat material inte är överskådligt.

I detta finns en intressant friktion mellan teori och praktik, mellan outtalade ambitioner, en idé om att arkivarien inte på något vis ska påverka vilken väg forskningen tar, samtidigt som detta blir konsekvensen av de prioriteringar som görs i praktiken. Så länge enbart brevsamlingar förtecknas kommer det sannolikt vara vad forskare i de allra flesta fall primärt intresserar sig för eftersom det då är det som är tillgängligt. Möjligen är det rimligt att föreställa sig att brev är det i en arkivsamling som genererar mest intresse i personarkiv alldeles oavsett tillgänglighet, men resonemanget är värt att göras med utgångspunkt i arkivets roll som förmedlare av olika historiska narrativ.

Att resurserna endast räcker till förtecknande av ett visst segment av en helhet gör att arkivet, som Verne Harris (1997) skriver, blott erbjuder ”a sliver of a sliver of a sliver” (1997, s 137). Något som onekligen kan ge upphov till en styrning i vad som är forskningens intresse och kanske följaktligen även behov. Som jag skrev i inledningen: vad arkivarien väljer att bevara och inte, hur de går tillväga, har betydelse för vilken historia människor minns och kanske framför allt hur de minns den. Genom sina val konstruerar arkivarien nya mönster, nya strukturer. Ett inkluderande som ofrånkomligen ger upphov till ett exkluderande och som får konsekvenser, alldeles likt hur Carter uttrycker det när han skriver att just makten att exkludera utgör en fundamental aspekt av arkivet: ”Inevitably, there are distortions, omissions, erasures, and silences in the archive. Not every story is told.” (2006, s 216). Det bidrar till att cementera arkivariens makt i arbetet med att strukturera arkivets samlingar och tillgängliggöra dem för forskning. I ljuset av det här resonemanget framstår det som än viktigare att arkivarien visar på en medvetenhet i sitt arbete. Om utgångspunkten är att arkiv aldrig kan bevara mer än fragment av historien, blir dokumentation av urval och ställningstaganden av ännu större betydelse i förståelsen av vad som motiverat beslut. Det utgör det första steget i ett långsiktigt arbete att skapa strukturer som bidrar till att upprätta en balans i arkivens samlingar.

Den ursprungliga ordningens dynamik

Arkivariens yrkespraktik präglas av relationer i olika former. I det dagliga arbetet, i ordnandet och förtecknandet av material finns relationen till materialet och till historien som en påminnelse om arkivariens ansvar. I denna praktik framstår också arkivets relation till användaren och i synnerhet arkivbildaren som en väsentlig del av arkivariens praktik. Toni nämner att arkivets förutsättningar att skapa strukturer som gör det möjligt att tillgängliggöra ett material snabbare, skulle underlättas om de som verksamhet tidigare etablerade kontakt med framtida arkivbildare. Det tycks dock vara få som har en idé om arkiverande som något som kan ske parallellt med livet: ”Vi arkiverar när vi dör”, säger hen. Det innebär att det allt som oftast är efterlevande och anhöriga som lämnar in material, vilket ger upphov till en speciell problematik för arkivinstitutionen och arkivarien. Ofta är det nämligen arkivbildaren själv som sitter på nyckeln till strukturen, vilket gör att arkivarien tvingas ta ställning till om hen ska frångå proveniensprincipen att respektera den ordning i vilken materialet inkommit för att det överhuvudtaget ska kunna bli begripligt för framtidens forskare. Samtidigt går det inte att förbise aspekten att denna ursprungliga ordning skulle kunna utgöra en alldeles egen diskurs som i sig själv kan säga något om arkivbildaren. Inte helt olikt det den här studien vill göra gällande om hur en arkivstruktur skulle kunna säga något om arkivarien som upprättat den.

Dessa avvägningar åskådliggör betydelsen av att som arkivarie kunna skapa sammanhang. Mark A. Greene (2009) frågar sig huruvida arkivarien drar sig för att göra just detta av oro för att behöva stå till svars för sina beslut; att göra för stora avtryck i arkiven. Det är en viktig aspekt att framhålla eftersom den blottlägger det som utgör den här studiens grundläggande problemformulering; arkivarien som en progressiv och självreflekterande kraft i syfte att genom sin praktik medskapa historiens alla skildringar, eller arkivarien som en grindvakt för slutna rum i vilka denna historia förvaras blott och bart för en oviss framtids forskningstendenser. Oavsett vilken sida av arkivariemyntet som tilltalar, är frågan lika viktig att ställa sig.

I synnerhet med tanke på att det förflutna är till för att forskas på och material som skildrar det förflutna således är till för att tillgängliggöras. Men det gör att det också bör vara begripligt för den som ska studera det. Så frågan är: har arkivarien ett "ansvar" att rubba den ursprungliga ordningen för att kunna strukturera ett material efter en föreskriven mall?

Oavsett hur en går tillväga i sin strävan att skapa struktur och på så sätt mening, är påverkan ofrånkomlig. Ofrånkomligheten bör i det här fallet medföra en medvetenhet och framför allt en acceptans inför det faktum att arkivarien i allt det som är dess hantverk sätter avtryck och lämnar spår. Det som definierar arkivarien är, som Terry Cook (2013) skriver, inte att denne tar fasta på sin yrkesrolls teoretiska ramverk och praktiserar dessa i repetitiva processer, (exempelvis genom att följa ett allmänt kategoriseringsschema av något slag). Essensen av arkivariens profession står att finna i vissheten att vad arkivarien gör och hur hen gör det, har en övergripande och varaktig betydelse och påverkan; "its own community of meaning, its own transcendence beyond the mundane to the ideal" (Cook, 2013, s 98-99).

Som jag skrivit tidigare kan sammanhanget vara att söka ett materials ursprung men det kan också vara att placera materialet i ett nytt sammanhang för att skapa begriplighet. "The archives that we have inherited are not something that remains the same", skriver Ellen Ndeshi Namhila (2014), "it is up to each generation to earn it by working on it" (2014, s 120). Både arkiven i sig och dess samlingar är dynamiska i det avseendet att deras värde definieras av sin samtid. När det gäller förhållningssättet till inkomna material handlar det för arkivarien att i praktiken kunna göra avvägningar från fall till fall. I det avseendet är en förteckningsstruktur en god grund men det är också inget annat än en grund. På UB utgör den dessutom en tämligen selektiv sådan med tanke på att brevsamlingar är det som prioriteras och tidsbristen medför att annat material kan förbli oförtecknat under lång tid. Vilket föranleder att arkivarien behöver kunna ta egna beslut baserat på relativt svävande grunder.

På detta utgör Robin ett bra exempel eftersom hen i sitt arbete stött på många olika problem som fordrat förmågan att kunna ta beslut och kanske framför allt att vara konsekvent i detta. Vilka namn som ska stå först i en förteckning eller under vilken titel en prominent mångsysslare ska figurera är avvägningar som bidrar till att konstruera sammanhang. Dessa är val arkivarien måste göra men som också sätter avtryck och förevigar små fragment av arkivarien i materialet. Att göra olika val kräver förmågan att kunna sätta sig in i ett material och i något avseende "lära känna" arkivbildaren så pass att den förteckning som skapas blir både begriplig för forskaren, men också anpassad efter materialet. Förteckningen motsvarar ett sammanhang som blir en konstruktion, eller snarare rekonstruktion, av arkivbildaren.

Den ursprungliga ordningens dynamik handlar om att arkivarien i sin proaktiva medvetenhet konstruerar narrativ som både speglar en uppfattning om arkivbildaren och bidrar till att tydliggöra materialets struktur. Det är återigen en ofrånkomlig effekt av arkivariens praktik och eftersom det är det återstår inget annat för arkivarien än att vara ärlig inför detta faktum. Skillnaden mellan arkivarien och den som ska forska på arkivet, må det vara historikern eller någon annan, är trots allt inte så stor. Även arkivarien studerar materialet, skapar sig en bild, konstruerar och rekonstruerar narrativ i syfte att tydliggöra och skildra. Och som Duff och Harris (2002) skriver

kommer arkivarien i sin beskrivning av ett material framhäva vissa aspekter och vissa relationer och inte se eller prioritera andra. Följaktligen kommer en arkivbeskrivning alltid spegla värderingarna hos den arkivarie som skapade den (277-279, 2002).

8. Slutsatser: Tystnaden i arkivet

Silences haunt every archive.
Rodney. G. S. Carter (2006)

Den här uppsatsen inleddes någonstans i arvet efter en sjökapten. En samling väl förslutna IKEA-lådor som visade sig innehålla mer än de gav sken av vid en första anblick. Kanske är det så med det mesta som ockuperar hyllorna i arkivens magasin; de rymmer så mycket mer och så mycket annat än det är möjligt att framhäva. Således kvarstår den tystnad som konstrueras mellan raderna av det uttalade. Den här studien utgör grund för en diskussion kring de frågor som bara tystnaden i arkivet kan ge upphov till; vilket ansvar har egentligen arkivarien att skapa andra sammanhang för att väga upp tystnaden? Har arkivarien en skyldighet att genom sin praktik sträva mot att konstruera en representativ framställning av historien? Somliga skulle säga att arkivariens ansvar sträcker sig så långt att hen förtecknar material efter en given struktur så att det ska bli enkelt för någon annan att hitta det i framtiden. Punkt. Det jag vill visa på är att arkivariens praktik är betydligt mer nyansrik än så. I något avseende företräder arkivarien både det förflutna och framtiden genom att verka och påverka i den tid som är nu. Studiet av arkivarien i sin yrkesroll har utgjort ramverk för mina tankegångar och det kom att ge upphov till följande syfte: att åskådliggöra de diskurser som präglar arkivariens praktik. En av frågeställningarna föreföll således formuleras av sig själv: vilka diskurser präglar arkivariens praktik?

Diskurserna som präglar arkivariens praktik

Diskussionen om arkivarien i tiden utgick från arkivariens syn på sin egen roll och de förväntningar som finns på denne att i sitt arbete representera vissa ideal och vara lyhörd för samhällets skiftningar. I samtalen med arkivarierna blev det tydligt att praktiken förutsätter en närvaro som ofrånkomligen sätter avtryck i det material som införlivas i arkivens samlingar. Gemensamt för samtliga informanter är att de ger uttryck för en medvetenhet kring ansvaret och privilegiet som kommer av de praktiker som är förenade med yrkesrollen. Rollen kräver transparens; en förmåga att motivera ställningstaganden och kritiskt reflektera kring dess konsekvenser. Att vara arkivarie i tiden är att kunna framhålla sin egen relevans, lita till arkivariens roll i framställningen av arkivinstitutionens oumbärlighet i samhället. Att vara medveten om den egna rollens inflytande över tid är en viktig aspekt av att stärka och främja arkivets funktion i samhället. Hur ska arkivarien kunna motivera värdet av arkiv om hen inte kan se sitt eget värde i skapandet av den historia som bevaras i arkiven? Som Mark A. Greene (2009) uttrycker det: *We can become stronger, more powerful, more respected and more visible. We can become more valuable; but only if we know our own values*” (2009, s 41). Om arkivarien ska kunna motverka den tystnad som

manifesteras genom en vedertagen och okritiserad praxis, måste arkivarien vara i symbios med sin samtid, vilket innebär att vara i symbios med sig själv och de ideal som formar praktiken. Förstå sitt inflytande i arbetet med att skapa sammanhang och nya narrativ till arkivens samlingar. Inte underskatta sin egen betydelse. En av diskurserna som präglar praktiken, som formar dess ideal är således *arkivariens självuppfattning*.

Vidare är ett återkommande tema i arkivariernas resonemang en strävan mot att förstå arkivets brukare. Att skapa förutsättningar för arkivet att vara i symbios med sin samtid handlar om att förstå denna samtid. En grundläggande aspekt i att skapa en sådan förståelse är arkivariens relation till användaren. Vilka är det som nyttjar arkivet? Vilka använder sig av arkivmaterial? Vad innebär det att tillgängliggöra ett material och för vem görs det tillgängligt? Relationer har också en betydelse som sträcker sig bortom själva förståelsen. Det handlar om att föregå det komplicerade arbete det innebär att skapa strukturer utan att förlora det karakteristiska med ett visst material. Varje arkiv är sitt eget och varje struktur sin egen. Det är en visshet som i sig själv visar på komplexiteten av en arkivaries uppgift. I det avseendet tycks det mig som att det finns något som är viktigare än att ha en föreskriven mall att luta sig mot; förteckningsstrukturer i all ära men av större betydelse måste vara arkivariens förmåga att vara lyhörd inför materialet, att försöka lära känna arkivbildaren i syfte att skapa en förteckning som både kan säga något om den upphovsmakare vars arv arkivinstitutionen nu förvaltar, och den kontext inom vilken arkivet kommit till. I framtiden är det också fullt möjligt att studier av lika stort intresse som de av arkivmaterial, kan vara hur enskilda arkivariier resonerat i sina respektive avvägningar och urvalsprocesser. Forskningsunderlag som definitivt kan bidra till att underbygga arkivvetenskapens relevans i samhället. Det är ett resonemang som i den här studien sammanfattas i diskursen *relationen till samhället*.

Det som avslutningsvis kan betraktas som en röd tråd genom analysen är det som övergripande benämns som praktikens utmaningar. Det handlar om de tekniska momenten av tillgängliggörande, att förstå vilka förteckningsplaner som ska ge upphov till vilka strukturer och de konsekvenser som kommer av detta. Vidare att göra avvägningar och att kunna motivera sina val för sig själv och andra. Att vara konsekvent även i de fall där det inte finns några uppenbara lösningar. Det är ont om självklarheter i arkivariens praktik och att följa sina personliga preferenser kräver en medvetenhet om vad det innebär att skapa sina egna sammanhang; vad som då åskådliggörs och vad som förblir i periferin. Arkivariens medvetenhet i sin praktik ger upphov till en del frågor. Finns strukturerna redan i materialet eller är det arkivarien som genom sitt förhållningssätt till materialet föranleder en viss struktur? Hur viktig är arkivariens roll i skapandet av dessa strukturer? Är det möjligt att vara närvarande utan att färga eller rentav reducera värdet av det ursprungliga materialet?

I dessa frågor utgör den ursprungliga ordningens dynamik en viktig aspekt i förståelsen av arkivariens roll. Resonemanget kan härledas till det som fördes inledningsvis, och som också bland andra Verne Harris (2002) berör, om hur objektivitetens ideal historiskt bidragit till att forma och befästa sociala hegemonier även i arkiven. Den ursprungliga ordningen skulle kunna handla om att skapa en struktur som speglar materialets upphovsmakare. Men i det avseendet kommer den ursprungliga ordningen alltid vara en omöjlighet eftersom ett material alltid är unikt

och varje enskild arkivarie närmar sig ett material med utgångspunkt i sina egna erfarenheter och föreställningar om världen. Det i sig är inget dåligt. En föreskriven mall kan bara ange vissa ramar och möjligen anlägga en grund, men till syvende och sist måste arkivarien själv göra de bedömningar och avvägningar som formar helheten. Det som legitimerar ett sådant förhållningssätt är i vilken utsträckning det präglas av medvetenhet och transparens. Transparensen kan betraktas som resultatet av arkivariens självuppfattning, förmågan att kritiskt reflektera kring olika ställningstaganden och i dokumentationen av sitt arbete ge uttryck för en insiktsfullhet kring den egna yrkesrollens inverkan över tid; att öppet kunna reflektera kring vissa val och avvägningar. Medvetenhet och transparens sammanfattar det som formar den tredje diskursen i förståelsen av arkivariens yrkesroll: *medvetenhetens praktik*.

Att bevara det förflutna för framtiden

Att åskådliggöra de diskurser som präglar arkivariens praktik var den här studiens övergripande ambition. Slutsatsen jag drar är att dessa diskurser består av och manifesteras i arkivariens självuppfattning, relationen till samhället samt medvetenhetens praktik. De två övriga frågeställningarna hade för avsikt att mer konkret studera de olika aspekter av praktiken som kommer av dessa diskurser. Jag ville dels undersöka de gemensamma nämnarna samt skillnaderna i de tre arkivariernas praktiska arbete med enskilda arkiv, dels ta reda på hur de själva ser på sitt ansvar i att bevara det förflutna för framtiden.

Den tydligaste skillnaden i de respektive praktikerna är utifrån premisserna de tre arkivarierna verkar; i förvärv av de arkiv som ska införlivas i samlingarna utgör Ellis och Tonis förutsättningar två respektive ytterligheter. Detta blir särskilt uppenbart i det som är att betrakta som den gemensamma nämnaren i förvärvsarbetet; att utifrån en inkluderande och demokratisk grundsyn bevara ett representativt urval av personer som verkat inom ett bestämt geografiskt område och som i sin gärning på ett eller annat sätt bidragit till att spegla detta områdes historia. Gemensamt här är den utsträckning i vilken arkivarierna kan praktisera dessa intentioner. Alldeles oavsett de övergripande formuleringarnas avgränsningar, tycks det mig som att det trots allt ändå är upp till de enskilda arkivarierna att göra avvägningar kring vad som motsvarar dessa, vad som ger upphov till en kanonbildning, som Toni kallar det, och vad som kan betraktas som unikt och värt att bevara för framtiden. Med andra ord, motsvarigheterna i idealen konstituerar skillnaderna i förhållningssätten som i praktiken ändå har samma utgång: ansvaret och privilegiet blir arkivariens.

Och det är ett privilegium som hen tycks ta sig an med tillförsikt. Genomgående i den här studien diskuteras vikten av att kritiskt reflektera kring den egna rollen och det praktiska förfarandets konsekvenser. De tre arkivarierna ser och värdesätter sin egen roll i formandet av det som blir historieskrivningen. De förstår värdet av att verka i en progressiv och inkluderande riktning och ger uttryck för en medvetenhet som anger grunden för en arkivarie som är raka motsatsen till en grindvakt. Detta manifesteras i alla de små besluten som exempelvis vilka namn som ska betitla en förteckning, till de strukturella avvägningarna i att avskaffa depositionernas inskränkande verkan på tillgänglighetsidealet. De olika diskussionerna i analysen visar på att de tre arkivarierna, och förhoppningsvis många fler med dem, inser sin egen betydelse i

formandet av de skildringar som blir historien i framtiden. Således ska det bli intressant att följa i vilken utsträckning denna utveckling mot en mer aktiv och progressiv arkivarie bidrar till att forma ideal och rutiner exempelvis för insamlande av ögonblicksarkiv. I vilken utsträckning har arkivinstitutioner ambitionen och därmed resurserna att skapa tekniska och andra praktiska förutsättningar för arkivarierna att verka proaktivt i syfte att forma framtidens historieskrivning? Det är när allt kommer omkring en minst lika väsentlig aspekt av arkivariens praktik. Som Duff och Harris (2002) uttrycker det: "Archives, ultimately, are not about the past, but about the future" (2002, s 280).

Avslutande ord

Arkivarieprofessionens historia är ett århundrade av mer eller mindre omvälvande skiftningar. Det som gör det till ett spännande underlag för en studie är att de diskurser som initialt satte ramarna för arkivariens praktik för hundra år sedan, i något avseende är desamma som underbygger dagens arkivarie. Samma frågor som då ger idag upphov till motsvarande diskussioner om vilket ansvar arkivarien egentligen har att vara något annat än en grindvakt för historikernas forskningskällor. Den litteratur som använts i den här uppsatsen är mer eller mindre enhällig i uppfattningen om arkivariens roll som aktiv medskapare av historien. Genom sina avvägningar skapar arkivarien sammanhang och konstruerar de narrativ som sedan utgör underlag för forskning. Arkivariens närvaro är en ofrånkomlig effekt av praktiken. Arkivarien sätter avtryck. Dessa var de tankar som präglade mitt eget förteckningsarbete med lådorna efter sjökaptenen. Vad jag sedan ville var att undersöka i vilken utsträckning de var resultatet av en naiv föreställning formad ur en bristande yrkeserfarenhet eller om de faktiskt kan betraktas som något sprunget ur en pågående förändringsprocess.

Jag har genomgående i den här uppsatsen talat om tystnaden i arkivet som en analogi för det ansvar som kommer med arkivariepraktiken. Tystnaden kan betraktas som de outtalade och aldrig skildrade berättelser som gömmer sig i arkiven. De som på grund av till synes tidlösa strukturers kontinuitet, fördolts bakom en annan historieskrivning. Tystnaden gav upphov till funderingar som kommit att prägla studien. Vilket ansvar har arkivarien att uppmärksamma tystnaden i avsikt att uppväga den? Vem är egentligen arkivarien, en historiens grindvakt eller en medveten och proaktiv deltagare i en oerhörd förändringsprocess? Går det att vara båda? Arkivet som samhällsinstitution har gått från att vara ett förvaringsutrymme för dokument producerade av samhället i en byråkratisk stringens, till att bli mer kommunikativt och transparent; lyhört för samhälleliga skiftningar och omformbart med de behov som tiden skapar. En mer framträdande roll ställer andra krav på arkivarien och i den uppgift som arkivet har att genom sina samlingar spegla olika nyanser av ett samhälle, har arkivarien ett särskilt ansvar. De val som arkivarien gör, och inte gör, får en betydelse som sträcker sig bortom ordnandet av dokument. Arkivarien ska i sin praktik bevara en historia för framtiden, således blir arkivariens olika bedömningar och avvägningar avgörande för hur denna historia skildras. Så kan den här studiens slutsats sammanfattas med en enda mening för att också betona de värden som underbygger arkivariens praktik: den som har makten att bedöma vad som är viktigt att bevara och inte bestämmer också vilken tystnad som ska råda i arkiven.

Förslag på vidare forskning

Den här studien har berört blott en bråkdel av det universum som är arkivarieprofessionen och de framtidsutmaningar som den och arkivet står inför. Det är också en studie som haft sin utgångspunkt i ett övergripande syfte och en problemformulering som med fördel skulle kunna appliceras på en motsvarande studie med andra informanter på arkivinstitutioner med andra förutsättningar och arbetssätt. Vilka diskurser präglar arkivariers praktik? Studier av arkivariens makt och inflytande är en viktig aspekt av arkivvetenskaplig forskning eftersom det bidrar till ytterligare kunskap om vad som är en uråldrig profession i en purung vetenskaplig disciplin.

Som framgått av den här uppsatsen har arkivariens yrkesroll varit föremål för omfattande skiftningar över tid och dess ideal har omförhandlats till dagens öppna och transparenta yrkesprofession vars samhällliga värde kommit att bli odiskutabelt. Nej, så är det nog inte. Åtminstone inte i det att jag skriver detta. När så sker har jag snart avslutat en tvåårig utbildning i arkivvetenskap och mer än en gång behövt ställas inför att förklara, för att inte säga försvara, min karriärsbana. Det har inte nödvändigtvis handlat om att andra inte hållit med om mitt utbildningsval, utan snarare om en bristande kunskap kring vad det innebär att vara arkivarie, vad ett arkiv är och vad syftet med arkivariens praktik skulle kunna vara. Vilket värde har arkivet och arkivarien för samhället? Med det sagt tror jag inte att det kan forskas för mycket om just arkivariens roll i samhället, relationen till samhället och arkivinstitutionens funktion som bevarande av det förflutna.

Arkivarieprofessionens utveckling är en fascinerande historia och det är en minst lika fascinerande framtid hen har att möta. Alla de utmaningar som berörts i den här studien är på riktigt och även om konsekvenserna av dem inte alltid är synbara nu eller ens om tio år, har de en inverkan över tid. De val arkivarien gör idag består och blir del av det arv vi lämnar efter oss. Att studera kontinuitet och förändring över tid är ett sätt att försöka begripliggöra sin samtid. Därför vore det spännande med studier om hur arkivarierna gått tillväga tidigare i sin praktik. Hur förtecknade de i början av 1900-talet? Hur har arkivbeskrivningar förändrats över tid? På vilket sätt har olika förhållningssätt påverkat framställningen av materialet? Och givetvis, representation. Visst går det att se patriarkala strukturer återspeglas i arkiven. Hur har de kommit dit? Hur har de upprätthållits och reproducerats? Jag tänker att möjligheterna när det kommer till just arkivvetenskaplig forskning länge kommer vara ändlösa. Det finns så mycket att studera och så många nya upptäckter att göra i syfte att förändra forskningsfältet och framför allt synen på arkivet i samhället.

Litteraturförteckning

- Bastian, Jeanette A, (2013) "The records of memory, the archives of identity: celebrations, texts and archival sensibilities", *Archival Science*, 13: 121–131
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2005). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 2., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Bogadóttir, Svanhildur (2013), "Searching for women in the archives: collecting private archives of women", *Teaching gender with libraries and archives: the power of information* [elektronisk resurs], red: Sara de Jong & Sanne Koevoets. Central European University Press, s. 65-75
- Brin, David, (2016) *Insistence of Vision*, Amazon Kindle edition
- Carter, Rodney. G. S, (2006) "Of things said and unsaid: Power, archival silences and power in silence"
- Caswell, Michelle, Migoni, Alda Allina, Geraci, Noah & Cifor, Marika, (2016) "'To Be Able to Imagine Otherwise': community archives and the importance of representation", *Archives and Records*, 38:1, 5-26
- Cook, Terry, (1997) "What is Past is Prologue: A History of Archival Ideas Since 1898, and the Future Paradigm Shift"
- Cook, Terry, (2001) Archival science and postmodernism: new formulations for old concepts, *Archival Science*, 1: 3-24
- Cook, Terry (2001) "Fashionable nonsense or professional rebirth: Postmodernism and the practice of archives", *Archivaria*, 51: 14-35
- Cook, Terry (2007) "Remembering the future: Appraisal of records and the role of archives in constructing social memory"
- Cook, Terry (2011) "We are what we keep; we keep what we are: archival appraisal past, present and future, *Journal of the Society of Archivists*, 32: 2, 173-189
- Cook, Terry, (2012) "Evidence, memory, identity, and community: four shifting archival paradigms", *Archival Science*, 13: 95–120
- Cross, Samantha N, (2011) *Appraising archivists: documentation and the need for accountability in the appraisal process*, Western Washington University
- Daniel, Dominique, (2014) "Archival representations of immigration and ethnicity in North American history: from the ethnicization of archives to the archivization of ethnicity", *Archival Science*, 14:169–203

Deodato, Joseph, (2006) "Becoming responsible mediators: the applications of postmodern perspectives to archival arrangement and description"

Duchemin, Michel, (1992) "The History of European Archives and the Development of The Archival Profession in Europe", *The American Archivist*, Vol 55: 14-25

Duff, Wendy M, Harris, Verne (2002), "Stories and Names: Archival Description as Narrating Records and Constructing Meanings", *Archival Science*, 2: 263-285

Edquist, Samuel, (2018) "De enskilda arkiven i historisk kontext", *Enskilda arkiv*, Hagström, Charlotte & Ketola, Anna (red.) Lund: Studentlitteratur

Fairclough, Norman, (2015) *Language and power*, 3. ed., Routledge, London

Fleckner, John, (2014) "F. Gerald Ham: Jeremiah to the profession", *The American archivist*, Vol 77:2, 377-393

Flinn, Andrew, Stevens, Mary, (2009) "'It is nog mistri, wi mekin histri', Telling our own story: independent and community archives in the UK challenging and subverting the mainstream", Bastian & Alexander (red), *Community archives: the shaping of memory*, 3-27

Gillham, Bill (2008). *Forskningsintervjun: tekniker och genomförande*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Greene, Mark A, (2009) "The Power of Archives: Archivists' Values and Value in the Postmodern Age", *The American Archivist*, Vol 72: 17-41

Halilovich, Hariz, (2014) "Reclaiming erased lives: archives, records and memories in post-war Bosnia and the Bosnian diaspora", *Archival Science*, 14: 231-247

Ham, F. Gerald, *The archival edge*, 1975

Harris, Verne, (1997) "Claiming less, delivering more: a critique of positivist formulations on archives in South Africa", *Archivaria*, 44: 132-141

Harris, Verne, (2002) "The archival sliver: Power, memory and archives in South Africa", *Archival Science*, 2: 63-86

Harris, Verne, (2007) "A South African archival tale," *ESARBICA Newsletter*, 21, 5-9: 8

Jimerson, Randall. C, (2003) "Archives and memory", *OCLC Systems and Services*, Vol. 19 No. 3, pp. 89-95

Jimerson, Randall. C, (2008) *Archives for All: The Importance of Archives in Society*, Conference Paper, XV Congresso Brasileiro de Arquivologia

Ketelaar, Eric (1996) "Archival theory and the Dutch manual", *Archivaria*, 41

- Ketelaar, Eric (2001) "Tacit narratives: The meanings of archives", *Archival Science*, 1: 131-141
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Lönnroth, Louise (2005), "Genus- och mångfaldsperspektiv i arkivverksamhet", *Arkiv, samhälle och forskning*, 1: 62-67.
- McIntosh, Robert (1998) "The great war: Archives and modern memory", *Archivaria*, 46: 1-20
- McKemmish, Sue, Faulkhead, Shannon, Russell, Lynette, (2011) "Distrust in the archive: reconciling records", *Archival Science*, 11: 211–239, Published online: 12 November 2011
- Namhila, Ellen Ndeshi (2014): "Content and use of colonial archives: an under-researched issue". *Archival Science*. Published online 11 September 2014
- Namhila, Ellen Ndeshi, (2015) "Archives of Anti-Colonial Resistance and the Liberation Struggle (AACRLS): An integrated programme to fill the colonial gaps in the archival record of Namibia"
- Ngoepe, Mpho, Netshakhuma, Sidney, (2018) "Archives in the trenches: repatriation of African National Congress liberation archives in diaspora to South Africa", Published online, January 2018
- Samuels, H.W. (2000), "Who controls the past", Jimerson, R.C. (Red.), *American Archival Studies: Readings in Theory and Practice*, Society of American Archivists, 193-210
- Sjögren Zipsane, Eva, "Arkivet som samhällsaktör för demokrati, social rättvisa och andra nyttor", Hosar, Marit (red.) (2016). *#arkivdag: relevans, medverknin, dialog*. [Oslo]: ABM-media AS, s 23-35
- Strobel, Margaret, (1999) "Getting to the source: Becoming a Historian, Being an Activist, and Thinking Archivally", *Journal of women's history*, Vol 11:1, 181-192
- Tough, Alistair G, (2012) "Oral culture, written records and understanding the twentieth-century colonial archive. The significance of understanding from within", *Archival Science*, 12:245–265
- Tschan, Reto, (2002) "A comparison of Jenkinson and Schellenberg on appraisal", *The American archivist*, Vol 65:2, 176-195
- Zinn, Howard, (1977) "Secrecy, Archives, and the Public Interest," *Midwestern Archivist*, Vol. 2, No. 2: 2-6

Offentligt tryck, policydokument och rapporter

Arkivlag (1990: 782)

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/arkivlag-1990782_sfs-1990-782 (2018-04-07)

Förvärvspolicy för universitetsbiblioteket i Lund, Lunds universitet, 2017

<https://www.ub.lu.se/sites/ub.prodwebb.lu.se/files/beslut-forvarvspolicy-ub-2017.pdf>

Malmö stadsarkivs förvärvspolicy för enskilda arkiv, Malmö stadsarkiv, 2015

Plattform Kulturhistorisk värdering och urval Grundläggande förhållningssätt för arbete med att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet. Riksantikvarieämbetet, 2015

Revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy Bevarande av nutiden (Förband), Riksarkivet, 2011

Riksarkivets förvärvspolicy för enskilda arkiv, Riksarkivet, 2013

Stockholm stadsarkiv, *Könsuppdelad statistik – Personarkiv*, 2017

Bilagor

Bilaga 1: Intervjufrågor, Ellis respektive Toni

Arkivarierollen

Namn och befattning; Vad har du för bakgrund? Vad har du arbetat med tidigare?

Har du erfarenhet av arbete i andra slags arkiv?

Hur länge har du arbetat på institutionen?

Hur har de samlingar som finns i arkiven kommit institutionen tillhanda?

Vem har det övergripande ansvaret för förvärv av enskilda arkiv?

Hur såg detta arbete ut när du började på institutionen?

På vilket sätt har verksamheten förändrats sedan dess?

Har du fått några särskilda instruktioner för hur du ska utföra ditt arbete?

Vad skulle du säga är den största utmaningen med ditt arbete?

Hur har ni tänkt när ni utformat det som kommit att bli er förvärvspolicy?

På vilket sätt tror du att den kommer att underlätta för er i ert arbete?

Arkivinstitutionens betydelse

Vilka ord skulle du använda för att beskriva institutionen?

Skiljer sig institutionen från andra typer av arkiv och i så fall på vilket sätt?

Är det något du skulle vilja förändra i arbetssätt eller annat som rör din verksamhet?

Vad är, enligt dig, de största utmaningar institutionen står inför?

Arkivsamlingarna

Vad innebär inkluderande och demokratisk grundsyn?

Vad innebär representation?

Hur skulle du beskriva representationen i era samlingar?

Har samlingarna förändrats sedan du började arbeta här och i så fall på vilket sätt?

Arbetar du aktivt med bredda representationen och i så fall på vilket sätt?

Hur tänker du kring urval?

Är det viktigt att tänka kring representation och i så fall varför?

Diskuterar du dessa frågor med någon?

Ni har som målsättning att arbeta mer aktivt med förvärv av arkiv – hur skulle ni kunna gå tillväga i det arbetet?

Vem eller vad avgör att ett material är värt att ta emot även när det är en deposition och således belagt med förbehåll?

Kan du ge exempel på material som institutionen kan gallra bort vid en donation?

Är du tillfreds med det arbete som förs idag?

Bilaga 2: Intervjufrågor, Robin

Arkivarien och arkivet

Namn och befattning; Vad har du för bakgrund? Vad har du arbetat med tidigare?

Har du erfarenhet av arbete i andra slags arkiv?

Hur länge har du arbetat på UB?

Vilka ord skulle du använda för att beskriva UB?

Skiljer sig UB från andra typer av arkiv och i så fall på vilket sätt?

Är det något du skulle vilja förändra i arbetssätt eller annat som rör din verksamhet?

Vad är, enligt dig, de största utmaningar UB står inför?

Yrkespraktiken

Vad är dina huvudsakliga arbetsuppgifter?

Hur såg detta arbete ut när du började på UB?

Har du fått några särskilda instruktioner för hur du ska utföra ditt arbete?

Vad skulle du säga är den största utmaningen med ditt arbete?

Kan du beskriva processen när du förtecknade de två personarkiven?

Tillvägagångssätt, utmaningar, hinder, svårigheter?

Är det skillnad att förteckna personarkiv från en kvinna jämfört med en man?

Ang. UB:s förvärvspolicy: Vad innebär inkluderande och demokratisk grundsyn?

Vad innebär representation?

Är det viktigt att tänka kring representation och i så fall varför?

Hur skulle du beskriva representationen i UB:s samlingar?

Vad innebär ”forskningens behov”/”forskningens intresse”? (Arkivlag, förvärvspolicys osv)

Har arkivet ett ansvar att genom sina samlingar representera hela samhället?

Har i så fall arkivarien ett ansvar som sträcker sig bortom förteckning/dokumenthantering?

Kommer arkivens samhällsroll öka i framtiden?

Tror du att arkivarierollen kommer förändras i framtiden?

Bilaga 3: Förteckningsplan för enskilda arkiv på UB

Förteckningsplan för enskilda arkiv vid Handskrifter och specialsamlingar vid Universitetsbiblioteket i Lund

PERSONARKIV, sorteringsordning

Brev (alltid först)

Brev från arkivbildaren

- till personer och institutioner/föreningar A-Ö.
- till förnamn, oidentifierade personer osv.

Brev till arkivbildaren

- från personer och institutioner/föreningar A-Ö
- från förnamn, oidentifierade osv.

Brev mellan andra än arkivbildaren

- från och till personer/institutioner och föreningar A-Ö
- från och till förnamn, oidentifierade osv.

Biographica (betyg, pass, utmärkelser m.m.)

Manuskript, arkivbildarens egna

(kan indelas i olika kategorier som lyrik, prosa, tal och föredrag, anteckningar osv)

Fotografier (kan ingå i Biographica om det är ett fåtal, annars egen rubrik)

Ekonomiska och juridiska handlingar (kan ingå i Biographica om det är ett fåtal, annars egen rubrik)

Ämnesordnade handlingar, arkivbildarens (handlingar rörande...)

Andras manuskript och papper

Tryck, pressklipp (egna och andras – alltid sist)

I de fall arkivbildaren skapat en egen god struktur i arkivet behåller vi den i möjligaste mån.

ORGANISATIONERS ARKIV (föreningar, sällskap, företag, institutioner)

Protokoll

Matriklar och register

Korrespondens, utgående och inkommen

Ämnesordnade handlingar

Räkenskaper

Fotografier

Trycksaker och pressklipp